

**M A S A R Y K O V A
U N I V E R Z I T A**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Profesní uplatnění osob s hluchoslepotou

Bakalářská práce

ADÉLA KOLDOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petra Seidlová

Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky
Logopedie

Brno 2023

MUNI
PED

Bibliografický záznam

Autor:	Adéla Koldová Pedagogická fakulta Masarykova univerzita Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky
Název práce:	Profesní uplatnění osob s hluchoslepotou
Studijní program:	B-LOG Logopedie
Studijní obor:	Logopedie
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Petra Seidlová
Rok:	2023
Počet stran:	81
Klíčová slova:	Hluchoslepota, profesní uplatnění, zaměstnání, trh práce, příprava na volbu profese

Bibliographic record

Author: Adéla Koldová
Faculty of Education
Masaryk University
Department of Special and Inclusive Education

Title of Thesis: Employment opportunities of the deafblind people

Degree Programme: B-LOG Speech and Language Therapy

Field of Study: Speech and Language Therapy

Supervisor: Mgr. et Mgr. Petra Seidlová

Year: 2023

Number of Pages: 81

Keywords: Deafblind, employment opportunities, employment, labor market, preparation on choosing a profession

Anotace

Bakalářská práce se věnuje problematice hluchoslepoty, zejména zkušenostem osob s hluchoslepotou a jejich profesnímu uplatnění. Teoretická část se zaměřuje na vymezení hluchoslepoty. Kapitoly se věnují klasifikaci a etiologii hluchoslepoty, kompenzačním pomůckám, komunikačním systémům, možnostem předprofesní přípravy s následným profesním uplatněním. Praktická část se zaměřuje na analýzu profesního uplatnění osob s hluchoslepotou. Závěr práce tvoří srovnání výsledků výzkumného šetření a porovnání jednotlivých zkušeností každého respondenta.

Abstract

The bachelor thesis deals with issues of deafblind, especially the experiences of people with deafblind and their employment opportunities. The theoretical part describes the definition of deafblindness. The chapters are devoted to the classification and etiology of deafblindness, compensatory aids, communication systems, possibilities of pre-professional preparation with subsequent professional application. The practical part focuses on the analysis of the employment opportunities of the people with deafblindness. The conclusion of the thesis consists of a comparison of the results of the research investigation and a comparison of the individual experiences of each respondent.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Brně 18. dubna 2023

.....
Adéla Koldová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. et Mgr. Petře Seidlové za odborné vedení, trpělivost a ochotu při zpracování mé bakalářské práce. Poděkování patří i všem respondentům s hluchoslepotou, kteří byli ochotní poskytnout mi rozhovory pro vypracování výzkumného šetření této práce.

Obsah

Seznam tabulek	13
Seznam pojmů a zkratk	14
Seznam příloh	15
1 Úvod	17
2 Úvod do problematiky hluchoslepoty	18
2.1 Definování pojmu hluchoslepoty.....	18
2.2 Klasifikace duálního smyslového postižení.....	19
2.3 Etiologie duálního smyslového postižení.....	22
2.4 Kompenzační pomůcky	24
2.5 Komunikační systémy osob s HS	28
2.6 Důsledky hluchoslepoty	33
3 Možnosti profesní přípravy a profesního uplatnění pro osoby s hluchoslepotou	35
3.1 Vzdělávání žáků/studentů s hluchoslepotou.....	35
3.2 Možnosti profesní přípravy	36
3.3 Organizace pro HS	38
3.4 Zaměstnávání osob se zdravotním postižením.....	39
4 Možnosti profesního uplatnění osob s hluchoslepotou	43
4.1 Cíl výzkumu, metodologie	43
4.2 Sběr a analýza dat.....	44
4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku, analýza rozhovorů.....	45
4.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	62
5 Závěr	67
Použité zdroje	69
Příloha A Otázky k rozhovoru	78

Seznam tabulek

Tab. 1: Klasifikace sluchového postižení	20
Tab. 2: Klasifikace zrakového postižení.....	21
Tab. 3: Forma konání rozhovoru	44
Tab. 4: Výsledky výzkumného šetření.....	47

Seznam pojmů a zkratk

Aj.	- A jiné
HS	- Hluchoslepota
IVP	- Individuální vzdělávací plán
KI	- Kochleární implantát
Např.	- Například
OZP	- Osoba se zdravotním postižením
RVP	- Rámcový vzdělávací program
SOŠ	- Střední odborná škola
SOU	- Střední odborné učiliště
SPC	- Speciálněpedagogické centrum
SVP	- Speciálně vzdělávací potřeby
VŠ	- Vysoká škola
ZŠ	- Základní škola

Seznam příloh

Přílohy v textu

Příloha A	Otázky k rozhovoru	78
-----------	--------------------	----

1 Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem Profesního uplatnění osob s hluchoslepotou. Obsah bakalářské práce je rozdělen do dvou částí – teoretická část a praktická část.

Teoretická část bakalářské práce obsahuje dvě kapitoly, které se zaměřují na problematiku hluchoslepoty a na možnosti profesní přípravy s následným profesním uplatněním osob s hluchoslepotou.

V první kapitole jsou charakterizovány osoby s hluchoslepotou, příčiny vzniku duálního smyslového postižení a klasifikace hluchoslepoty. V kapitole jsou představeny kompenzační pomůcky pro zrakové a sluchové postižení a pomůcky využívající osobami s hluchoslepotou. Dále se část kapitoly věnuje komunikačním systémům osob s uvedeným handicapem. Závěr kapitoly je zaměřen na důsledky duálního postižení zraku a sluchu v osobním i profesním životě.

Druhá kapitola popisuje možnosti vzdělávání žáků s hluchoslepotou a následnou přípravu na volbu povolání. Kapitola se také věnuje možnostem profesního uplatnění a zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Kapitola informuje o podpoře pro osoby se zdravotním postižením a organizacích pro hluchoslepé, které mohou napomáhat s hledáním profesního uplatnění.

Obsahem poslední kapitoly je výzkumné šetření. Praktická část bakalářské práce je zaměřena na profesní uplatnění osob s hluchoslepotou. Je zde popsán cíl výzkumu, použitá metodologie, sběr a analýza dat, charakteristika výzkumného vzorku a analýza rozhovorů. Cílem výzkumného šetření bakalářské práce je zmapovat možnosti profesního uplatnění osob s hluchoslepotou v České republice. Na závěr celé práce jsou shrnuty výsledky výzkumného šetření.

2 Úvod do problematiky hluchoslepoty

2.1 Definování pojmu hluchoslepoty

Hluchoslepoty je duální sensorické postižení zraku a sluchu, které se odlišuje typem, stupněm, dobou vzniku a jejími dopady. Existuje několik vymezení pojmu hluchoslepoty, které se liší svým zaměřením, a to na lékařskou stránku problematiky nebo funkční, tedy obtíže, které jsou důsledkem hluchoslepoty. V českém prostředí je hluchoslepoty definována zákonem č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, který novelizuje zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči:

„Za hluchoslepy se považují osoby se souběžným postižením sluchu a zraku různého stupně, typu a doby vzniku, u nichž rozsah a charakter souběžného sluchového a zrakového postižení neumožňuje plnohodnotný rozvoj mluvené řeči, nebo neumožňuje plnohodnotnou komunikaci mluvenou řeč“ (AION CS., 2023).

Kromě definice hluchoslepoty se také tento zákon zaměřuje na komunikační systémy osob s hluchoslepotou.

O českou definici hluchoslepoty z funkčního pohledu se zasloužila společnost pro hluchoslepy LORM, která hluchoslepotu vymezuje následovně:

„Hluchoslepoty je jedinečné postižení dané různým stupněm souběžného poškození zraku a sluchu. Způsobuje především potíže při komunikaci, prostorové orientaci a samostatném pohybu, sebeobsluze a přístupu k informacím. Zabraňuje hluchoslepému člověku plnohodnotně se zapojit do společnosti a vyžaduje zajištění odborných služeb, kompenzačních pomůcek a úpravy prostředí“ (LORM, 2023).

V publikacích bychom mimo těchto definic našli i jiné, avšak jedno mají společné – hluchoslepoty je kombinované postižení komplikující vzdělávání, profesní uplatnění, rodinný a společenský život.

Počet osob s hluchoslepotou je složité přesně vymezit. Dle průzkumu Světové organizace pro hluchoslepy z roku 2018 je na světě více než 15 milionů osob s těžkou hluchoslepotou a více než 140 milionů osob

s mírnějšími projevy duálního smyslového postižení (WFDB, 2018). Organizací LORM je evidováno v České republice k roku 2020 232 osob s hluchoslepotou. Avšak dle Dánského průzkumu z roku 2003, připadá na 100 000 obyvatel 40 osob s hluchoslepotou. Počet osob s hluchoslepotou by tedy měl být vyšší, a to i na základě výše zmíněných dat (LORM, 2021).

2.2 Klasifikace duálního smyslového postižení

Klasifikace hluchoslepoty je velice náročná z důvodu kombinace sluchového a zrakového postižení, které se projevuje vždy v jiné kombinaci či stupni. Proto existuje několik klasifikací, které se odlišují svým zaměřením. Mnozí autoři uvádí různé pohledy na tuto problematiku, a tak lze hluchoslepotu klasifikovat z několika kritérií:

- Dle doby vzniku postižení
- Dle stupně duálního postižení – zrakového a sluchového
- Dle způsobu komunikace
- Dle kontaktu hluchoslepých s okolním světem
- Dle úrovně činností
- Dle úrovně intelektové

S hluchoslepotou se setkáváme u všech věkových kategorií, proto je jednou z klasifikací klasifikace **dle doby vzniku postižení**, kterou Majewski (2000) dělí následovně:

Osoby s vrozenou hluchoslepotou

Osoba s vrozenou hluchoslepotou se již s duálním smyslovým postižením narodila nebo se její postižení projevilo krátce po narození. Vrozená hluchoslepota je považována za postižení s největšími následky, protože jedinec nemá možnost vnímat podněty zrakovou ani sluchovou cestou. Namísto zrakového a sluchového vnímání ke své komunikaci a poznávání světa využívá dalších smyslů, například hmat.

Osoby se získanou hluchoslepotou

Získaná hluchoslepota se projevuje kdykoliv v průběhu života. Získaná hluchoslepota se definuje i v případě jednoho vrozeného smyslového postižení s následným vznikem či progresí druhého

smyslového postižení. Osoby se získanou hluchoslepotou mají lepší prognózu, než osoby s vrozenou hluchoslepotou z důvodu již načerpaných zkušeností a schopností během života. Tyto osoby se potýkají s potížemi v komunikaci, samostatnosti, pracovním životě a dalšími. Na tyto oblasti je třeba se zaměřit, rozvíjet a kompenzovat.

Osoby s částečnou hluchoslepotou

Tato kategorie hluchoslepoty představuje částečně zachovaný zrak a sluch nebo částečně zachovaný jeden ze smyslových orgánů. Díky neúplné ztrátě má možnost jedinec v rámci komunikace, rozvoje, každodenních činností využít zbytky svého sluchového a zrakového potenciálu, a to i za pomoci kompenzačních pomůcek (Majewski in Kowalik, 2000).

Nejznámější je klasifikace **dle stupně postižení**, kdy jsou osoby s hluchoslepotou klasifikovány dle míry postižení jednotlivých smyslů – tedy sluchového a zrakového postižení. Typ a stupeň sluchového postižení lze dle Světové zdravotnické organizace dělit následovně:

Tab. 1: Klasifikace sluchového postižení

Kategorie sluchové vady	Ztráta sluchu v decibelech
Žádná porucha či vada	0-25 dB
Lehká porucha či vada	26-40 dB
Střední porucha či vada	41-60 dB
Těžká porucha či vada	61-80 dB
Velmi těžká porucha či vada či vada zahrnující hluchotu	81 dB a více

(Zdroj: WHO, 1991)

Mnoho autorů uvádí různou klasifikaci zrakového postižení. V následující tabulce je uvedena klasifikace zrakového postižení dle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace:

Tab. 2: Klasifikace zrakového postižení

„Kategorie zrakové vady	Uvedený rozdíl zrakové ostrosti	
	Horší než	Stejně nebo lepší než
0 Mírná nebo žádná zraková vada		6/18 3/10 (0,3) 20/70
1 Středně těžká zraková vada	6/18 3/10 (0,3) 20/70	6/60 1/10 (0,1) 20/200
2 Těžká zraková vada	6/60 1/10 (0,1) 20/200	3/60 1/20 (0,05) 20/400
3 Slepotá	3/60 1/20 (0,05) 20/400	1/60* 1/50 (0,02) 5/300 (20/1200)
4 Slepotá	1/60* 1/50 (0,02) 5/300 (20/1200)	Vnímání světla
5 Slepotá	Žádné vnímání světla	
9	Nezjištěná nebo nespecifikována	

*Nebo počítání prstů na vzdálenost 1 metru“

(Zdroj: MKN-10, 2023)

Další způsob dělení osob s hluchoslepotou je dle způsobu komunikace, tedy dle toho, jaký komunikační systém osoba s hluchoslepotou využívá.

Dvě odlišné klasifikace uvádí organizace LORM. **Klasifikace zaměřená na kontakt hluchoslepých osob s okolím** klasifikuje osoby s hluchoslepotou dle komunikačního systému, tedy zda osoba využívá taktilní, zrakové či sluchové vnímání. Jedna z kategorií také zahrnuje kombinaci všech zmíněných forem (LORM, 2023).

Druhou klasifikací je klasifikace **dle úrovně činností**, tedy dle toho, jak se osoba s hluchoslepotou zvládá zapojit do běžného vzdělávacího systému či pracovního a společenského života (LORM, 2023).

Klasifikace osob s hluchoslepotou je velice obtížná a nejlépe lze diagnostikovat jedince s úplnou ztrátou smyslového a zrakového vnímání, avšak ti tvoří dle Majewského pouze 5 % všech hluchoslepých (Majewski in Kowalik, 2000).

2.3 Etiologie duálního smyslového postižení

Kombinace faktorů způsobující hluchoslepotu je velice různorodá, proto je také velice složité vymezit příčiny, které ji způsobily. Stejně jako u jiných postižení je důležité zaměřit se na to, zda je hluchoslepotu primárním postižením či následkem jiného dominantního postižení z důvodu správné diagnostiky a volby následné péče.

Příčiny vzniku hluchoslepoty lze rozdělit na příčiny vzniklé v období prenatalním, perinatálním a postnatálním či na příčiny vrozené a získané. Příčina hluchoslepoty bývá však i velice často neznámá (Ludíková, 2000).

Mezi nejčastější příčiny vrozené hluchoslepoty dle Ludíkové (2000) a zahraniční organizace National Center on Deaf-Blindness patří zarděnky, cytomegalovirus, toxoplazmóza a další infekční onemocnění.

Zarděnky neboli rubeola jsou virové onemocnění, které se šíří kapénkovou infekcí nebo transplacentárně z matky na dítě. Zarděnky lze rozdělit na dvě formy. Získané, projevující se drobně skvrnitou růžovou vyrážkou a vrozené, vznikající v těhotenství při přenosu na plod. Vrozené zarděnky mohou zapříčinit předčasné ukončení těhotenství či předčasný porod. Vrozené zarděnky se projevují sdruženými poruchami srdce, oka a postižením sluchu. Mezi další možné následky patří mikrocefalie, anomálie zubů, hepatitida, nižší porodní hmotnost a opožděný vývoj, zraková nebo sluchová vada či změny v oblasti psychomotoriky a další (Beneš, 2009).

Zarděnky nejsou léčitelné, avšak v rámci prevence v České republice dochází k povinnému očkování mezi 13. – 18. měsícem po narození dítěte s následnou druhou dávkou, která se provádí mezi 5. až 6. rokem dítěte (AION CS, 2023).

Dalším virovým onemocněním, jehož vlivem může vzniknout hluchoslepotu je **cytomegalovirus**. Cytomegalovirem, také označovaným jako lidský herpesvirus 5, je infikována většina dospělé populace, ve většině případů bez větších příznaků. Zdrojem nákazy se stávají tělní tekutiny. V případě nákazy během těhotenství může dojít

k úmrtí plodu nebo vzniku postižení dítěte – sluchové, zrakové, mentální postižení, mikrocefalie aj. K nákaze také může dojít při porodu skrze porodní cesty matky. Vakcína proti cytomegalovirusu prozatím neexistuje (Hurych & Štícha, 2021).

Toxoplazmóza je parazitární onemocnění, jejímž hostitelem jsou kočkovité šelmy. Toxoplazmóza patří mezi infekce ohrožující plod, dojde-li k nakažení během těhotenství může dojít k nakažení plodu a jeho následnému poškození. Nejmenší pravděpodobnost nákazy, avšak s nejzávažnější důsledky, nastává v průběhu 1. trimestru. V rámci následků nemoci dochází k potratu, hydrocefalu, mikrocefalu, zrakovému, sluchovému a mentálnímu postižení, aj. V rámci prevence je důležité dodržování základních hygienických pravidel (Beneš, 2009).

Jako nejčastější genetická příčina je uveden Usherův a Charge syndrom. Příčinou vzniku duálního smyslového postižení je dle National Center in Deaf-Blindness zhruba v polovině případů **Usherův syndrom**. Dle mutace genu je rozdělen na typ 1, typ 2 a typ 3. Tyto typy se liší na základě sluchového a zrakového postižení a postižení rovnovážného systému. Sluchové postižení se může projevovat lehkou ztrátou sluchu až po hluchotu bez většího přínosu sluchadel, avšak ztráta sluchu může být kompenzována kochleárním implantátem na základě konzultace s odborníky. Narozdíl od typu 1, kdy se sluchové postižení projevuje již při narození, u typu 3 dochází k progresi sluchového postižení během postnatálního období. Zrakové postižení se také liší svými projevy a dobou vzniku. Typ 1 se projevuje nejdříve a s největší ztrátou. U osoby s Usherovým syndromem typu 2 je zrakové postižení diagnostikováno během dospívání a u typu 3 se zhoršení zrakového vnímání projevuje později, avšak slepé skvrny se objevují již od konce dospívání. Posledním znakem jednotlivých typů je postižení rovnovážného systému. Problémy s rovnováhou se opět liší na základě typu postižení. U jedince s nejzávažnějším typem 1, se objevují obtíže již v dětství, děti začínají chodit až po 18. měsíci a také mají potíže se sezením bez opory. Na rozdíl od typu 1, je u typu 2 rovnovážný systém v pořádku a u typu 3 se mohou objevit obtíže s rovnováhou s přibývajícím věkem. Z důvodu progresu zrakového a sluchového postižení je třeba myslet na výběr vhodného komunikačního systému i do budoucna s jeho následným využitím v případě úplné sluchové či zrakové ztráty (National Institute on Deafness and Other Communication Disorders, 2017).

Charge syndrom, již ve svém názvu skrývá šest skupin projevů, mezi které zkráceně patří:

C- coloboma – rozštěp

H- heart defect – srdeční abnormality

A – atresia choanae – neprůchodnost zadního nosního otvoru

R – retardation of growth and/or development – potíže v oblasti růstu a vývoje

G- genital abnormalities– pohlavní a močové vady

E- ear abnormalities– deformace sluchového orgánu a sluchové vady

Charge syndrom má mnohem více projevů, uvádí se více než 120, mezi které patří ztráta čichu či jeho omezení, vrozené vady a abnormality oka, abnormality horních končetin, nízký svalový tonus, poruchy chování a další. Charge syndrom je však poměrně vzácný, v poměru 1:10 000 – 15 000 případů (Sense, 2022).

Hluchoslepota může být způsobena i celou řadou jiných syndromů jako je Rosenbergův syndrom, Goldův syndrom, Moebiov syndrom, Syndrom Cogan I., Goldenharův syndrom či Patauův syndrom (Ludíková, 2000).

V rámci získané hluchoslepoty je velice častý důvod vzniku progresivních zrakových a sluchových vad, infekční onemocnění, úrazy a poranění mozku a infekční meningitida. K duálnímu senzornímu postižení se mohou přidružovat i jiné postižení jako je mentální postižení, tělesné postižení, Downův syndrom a další (Ludíková, 2000).

2.4 Kompenzační pomůcky

Kompenzační pomůcky pro sluchové postižení

Kompenzační pomůcky pro sluchové postižení neboli sluchová protetika má za cíl usnadnit lidem se sluchovým postižením vnímání orální komunikace a okolních zvuků. Výběr kompenzační pomůcky závisí na stupni a druhu sluchové vady a také na individuálních požadavcích uživatele (Horáková, 2012).

Jednou z kompenzačních pomůcek pro sluchovou vadu, a také jedna z nejvíce využívaných je **sluchadlo**. Sluchadlo se skládá z mikrofону, zesilovače, reproduktoru, regulátoru hlasitosti a indukční cívkou. Zvuk dopadá na mikrofon, pomocí zesilovače je zesílen a následně sveden do reproduktoru. Sluchadla je několik druhů a každý uživatel si

vybírání dle svých individuálních požadavků a stupně sluchového postižení (Horáková, 2012).

Sluchadla jsou dle Havlíka (2007) dělena:

1. Dle způsobu zpracování akustického signálu – analogová, digitální
2. Dle charakteru přenosu zvuku – vzduchem, kostním vedením
3. Dle tvaru – zvukovodová, kapesní, brýlová

Kromě individuálních preferencí a stupně sluchové vady ovlivňují výběr sluchadla také finanční možnosti jedince nebo zkušenosti se sluchadlem. Na českém trhu se nachází několik firem nabízejících sluchadla různého provedení, barev a velikostí (Horáková, 2012).

Pokud sluchadla dostatečně nekompenzují sluchovou ztrátu nebo je ztráta vyšší než 90 dB, lze po konzultaci s lékařem využít **kochleárních implantátů**. Kochleární implantát se skládá ze dvou částí – vnější a vnitřní. Vnější část pomocí mikrofonu zachytí zvuky, které jsou procesorem zakódovány a vysílací cívkou přeneseny do vnitřní části. Kromě těchto částí obsahuje vnější část i baterie. Vnitřní část, umístěna pod kůží, přijímá signály a následně stimuluje sluchový nerv. Pro fungování kochleárního implantátu je nutné podstoupit operační zákrok, nejlépe 6 měsíců od ztráty sluchu, při kterém dochází k zavedení elektrodového svazku implantátu do hlemýždě. Po operačním zákroku dochází k pooperační péči a nastavování KI. Výběr vhodných kandidátů pro kochleární implantaci a následnou pooperační rehabilitaci je ovlivněn mnoha faktory a vyžaduje multidisciplinární přístup, do kterého jsou zapojeni ORL lékař, psycholog, neurolog, audiolog, foniatr, radiolog, biomedicínský inženýr, specialista v oblasti CT a MR vyšetření, logoped, a hlavně rodiče implantovaného dítěte (Dršata & Havlík., 2015).

Pro kochleární implantaci je nutné splnit indikační kritéria mezi které patří velikost sluchové ztráty, nedostatečný přínos sluchadel, motivace využít sluchový potenciál a zapojit se do následné pooperační péče. V České republice existuje šest pracovišť, kde lze provést kochleární implantaci – Praha, Brno, Ostrava, Hradec Králové pro dětské pacienty a Praha, Brno pro pacienty dospělé (idetskysluch, 2021).

Mezi další pomůcky kompenzující sluchovou ztrátu patří implantabilní sluchový systém pro kostní vedení **BAHA**, který funguje na základě přeměny zvuku na vibrace a jejich následném přenesení do vnitřního ucha (Dršata & Havlík., 2015).

Osobami se sluchovým postižením jsou také využívány bezdrátové technologie, které usnadňují společně se sluchadlem nebo kochleárním implantátem vnímání mluvené řeči. Jedná se o FM technologie a modernější digitální technologie. Mluvčí na základě mikrofону a vysílače, který má na sobě upevněný, vysílá signály k posluchači s přijímačem připevněným na sluchadlu nebo KI (Horáková, 2018).

Další kompenzační pomůcky usnadňující osobám se sluchovým postižením každodenní život jsou přístroje, které namísto zvukového signálu vydávají signál zachytitelný zrakem či hmatem. Mezi takové pomůcky patří světelné či vibrační budíky, hodinky, domovní zvonky či minutky. Lze také využít titulků v televizním či počítačovém zařízení, nejen pro získávání informací, ale také v rámci kulturního vyžití. V případě moderních mobilních telefonů či počítačů, lze také využít přepisu z mluvené formy řeči (Horáková, 2012).

Kompenzační pomůcky pro zrakové postižení

Kompenzačních pomůcek pro osoby se zrakovým postižením je velké množství a stejně jako u pomůcek pro sluchová postižení i zde záleží na stupni a druhu zrakového postižení a preferencích uživatele.

Jedna z nich, které si lze všimnout na první pohled je **bílá hůl**. Tato pomůcka je určena k usnadnění mobility a lze ji rozdělit na několik druhů dle svého využití. Orientační hůl, jak už název vypovídá, slouží k orientaci v prostředí a díky její délce si nevidomá osoba zajistí dostatečný odsup od překážek. Orientační hůl může být neskládací, skládací, teleskopická či kombinovaná. Dalším druhem je signalizační hůl, která je krátká a využívá se k upozornění přítomnosti osoby se zrakovým postižením a také při chůzi za doprovodu průvodce či vodícího psa. Posledním druhem je opěrná hůl. Tato hůl je krátká a slouží primárně k zajištění stability a k zajištění bezpečí osoby se zrakovým postižením při samostatném pohybu. V případě holí lze využít i různé doplňky, například koncovky, které mohou být pevné či rotační. Dalším doplňkem může být náhradní guma, reflexní fólie či pouzdra (Bubeníčková et al., 2012).

Pro snadnější orientaci lze využít i **povelové vysílače VPN**. Tyto vysílače poskytují informace o dopravních prostředcích, názvech objektů, informace pro chodce na přechodech či na pohyblivých schodech. Ve větších městech je funkčnost tohoto zařízení

samozřejmostí, v menších může docházet k jeho omezení (Bubeníčková et al., 2012).

Velice důležité jsou pro osoby se zrakovým postižením i **optické pomůcky**, tedy takové, které zvětšují písmo. Tyto pomůcky mohou být s nebo bez elektronických doplňků, tedy světla či nastavením přiblížení (Bubeníčková et al., 2012).

Mimo tyto pomůcky lze využít i ty, které pomáhají při každodenní práci v domácnosti, tedy takové, které podporují samostatnost, v co největší míře. Lze využít různé dávkovače, navlékač jehel, indikátor hladiny, upozorňující na hladinu tekutiny v nádobě, či držák na cibuli. V rámci volnočasových aktivit lze také využít tandemové kolo či jízdní kolo duplex. Kola jsou dvoumístná a osoba vidící je v roli navigátora a řidiče, oba jezdci potom společně šlapou. Dále lze využít hmatové knížky, stolní či karetní hry uzpůsobené osobám se zrakovým postižením nebo různé stavebnice či hlavolamy (Bubeníčková et al., 2012).

Kompenzační pomůcky pro duální smyslové postižení

Kompenzačních pomůcek pro osoby pouze se zrakovým nebo sluchovým postižením je velké množství, avšak pro osoby s duálním smyslovým postižením je typická pouze jedna kompenzační pomůcka – červenobílá hůl. Červenobílá hůl zejména upozorňuje veřejnost na setkání s osobou s hluchoslepotou a stejně jako bílá hůl má tři základní funkce: signalizační, opěrnou a orientační. Dříve osoby s hluchoslepotou využívaly hůl bílou označující osoby nevidomé, od roku 2001 je uzákoněna hůl červenobílá znázorňující kombinaci smyslového postižení (LORM, 2023).

Příspěvek na pořízení kompenzačních pomůcek a mobilitu

S kompenzačními pomůckami souvisí i příspěvek na jejich pořízení. Příspěvky a jejich výše na kompenzační pomůcky se řídí dle zákona č. 358/2022 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého:

„Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem uvedeným v příloze k zákonu č. 329/2011 Sb. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se považuje nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než 1 rok“ (AION CS,

2023). O výši příspěvku na zvláštní pomůcku rozhoduje Úřad práce České republiky.

Osoby se zdravotním postižením mají také zvýšené finanční náklady na dopravu. Z tohoto důvodu mají osoby se zdravotním postižením, starší než 1 rok, dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, nárok na příspěvek na mobilitu ve výši 900 Kč měsíčně. O příspěvku na mobilitu rozhoduje také Úřad práce České republiky (Úřad práce, 2023).

2.5 Komunikační systémy osob s HS

Komunikace je schopnost přenášet informace od komunikátora ke komunikantovi. Pomocí komunikace vytváříme a udržujeme lidské vztahy, rozvíjíme osobnost a ovlivňujeme dění okolo sebe. Samotná komunikace má několik fází, mezi které patří zrod nové myšlenky, která je následně zakódována do slov, písmen či znaků, poté dochází k přenosu informace od komunikátora ke komunikantovi, příjmu, dekódování příchozí informace, a nakonec přichází reakce, která je vyvolána touto zprávou. Dle Mareše a Křivohlavého lze komunikaci rozdělit na verbální, neverbální a komunikaci činem (Klenková, 2006).

Komunikace u osob s postižením může být narušena či omezena v různé míře. U osob se sluchovým postižením je vývoj řeči vždy opožděn a dochází k příliš obecnému nebo naopak příliš konkrétnímu chápání slov a frází. Pro správný rozvoj orální komunikace u osob se sluchovým postižením je důležitá včasná kompenzace sluchadly a zaměření se na sluchové vnímání a nácvik odezírání (Neubauer, 2018).

I komunikace osob se zrakovým postižením má svá specifika. Jedinec se zrakovým postižením má potíže při chápání abstraktních pojmů a dochází k verbalismu. Další potíže se objevují při neverbální komunikaci, kterou nejsou osoby se zrakovým postižením vzhledem ke své zrakové ztrátě vnímat nebo ji vnímají omezeně. Gesta nemusí osoba se zrakovým postižením zachytit nebo může dojít k jejich nesprávné interpretaci (Metodický portál, 2017).

V případě osob s HS je tedy komunikace podrobena ještě větší zátěži z důvodu kombinace než u jednoho z typu postižení. Rozvoj komunikace u osob s duálním smyslovým postižením je ovlivněn zejména hloubkou zrakového a sluchového postižení, ale také dobou a příčinou vzniku postižení, typem, účinností kompenzačních pomůcek, inteligencí a

přístupem rodiny. Proto je třeba komunikaci rozvíjet od počátku, učit se porozumění signálu, napodobování a využívat znaky nebo symboly. Je důležité budovat komunikaci u dítěte za pomoci hry, opakování a komentování každodenních situací, u kterých si dítě osvojuje pojmy v každodenních činnostech. K lepšímu vnímání řeči lze využít vibrací hlasivek, odezírání či alternativních komunikačních systémů (Cardinaux et al., 1999).

Osoby s hluchoslepotou a neslyšící mají dle zákona č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, který novelizuje zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči právo na:

„a) Používání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob

b) Vzdělávání s využitím komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob

c) Výuku komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, který upravuje § 16 odst. 7 zákona č. 561/2004, o předškolním základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění zákona č. 384/2008 Sb.“ (AION CS, 2023).

Každá osoba má potřebu komunikovat a pro efektivní komunikaci je důležitý správný výběr komunikačního systému, který je individuální a také ovlivněn mnoha faktory. Komunikační systémy jsou v nejširší skupině děleny na neverbální a verbální formy komunikace. Mezi neverbální, tedy neslovní lze zařadit řeč těla, komunikaci pomocí zástupných předmětů, gestikulaci, mimiku, proxemiku či fonické projevy jako jsou povzdechy a pauzy v mluveném projevu (Klenková, 2006).

Dále jsou verbální formy dle Suralové a Horákové (2008) děleny následovně. Mezi auditivní komunikační systémy patří orální řeč. Vizualními komunikačními systémy jsou písmo, odezírání, prstová abeceda či znakový jazyk. A poslední skupinou jsou taktilní komunikační systémy zahrnující Braillovo bodové písmo, Braillovo bodové písmo do prstů, taktilní prstová abeceda, daktylografie, taktilní forma znakového jazyka a Tadoma.

Blíže představené některé z nich:

Orální řeč

Nejvyužívanějším komunikačním systémem je orální řeč. Orální řeč spočívá v percepci a recepci mluvené a psané řeči. V důsledku sluchového postižení může být narušeno dýchání, fonace, artikulace, melodie či tempo řeči z důvodu nedostatečné zpětné vazby. Další faktor, který ovlivňuje orální řeč je slovní zásoba, její velikost a rozvoj, který je pro osoby se sluchovým postižením obtížný z důvodu verbalismu (Krahulcová, 2014).

S orální řečí souvisí i odezírání. Dle Sováka (1965, s. 251) je odezírání: „*Vnímání orální mluvy zrakem a její chápání podle pohybů úst, mimiky tváře, výrazu očí, gestikulace rukou i celého těla.*“ Odezírání je v případě osob s hluchoslepotou velice ovlivněno stupněm zrakového postižení, případně jeho kompenzací. V rámci odezírání se osoba musí velice soustředit na pohyby mluvidel. Samotné odezírání je také ovlivněno mnoha faktory jako je dostatečné osvětlení, zrakový kontakt, dostatečná vzdálenost mezi komunikačními partnery, dosažená úroveň vývoje řeči, slovní zásoba nebo sociální zkušenosti jedinců (Krahulcová, 2014).

Proto lze v případě osob s hluchoslepotou využít taktilního odezírání, při kterém osoba využívá ohmatávání vibrací hlasivek mluvěcího. Mezi taktilní odezírání lze zařadit i vibrační metodu Tadoma, která využívá ohmatávání vibrací hlasivek, pohybu dolní čelisti, tváří a rtů mluvěcího (The Center for Deaf-Blind people, 2023).

Lormova abeceda

Lormova abeceda je taktilní forma komunikace, která využívá dlaňovou stranu pravé nebo levé ruky, na kterou mluvěcí vyznačuje jednotlivá písmena svým ukazováčkem. Každý bod nebo tah zastupuje jedno písmeno abecedy, mezera se vyznačuje pohlazením dlaně, chyba jedním klepnutím do dlaně a konec sdělení či věty se označuje dvojitým pohlazením dlaně. V případě tázací věty, se otazník vepisuje do dlaně. Pokud chce komunikant vyznačit dlouhou samohlásku, prstem vyznačí na daném bodě chtěného písmena krátkou čárku směrem ke špičce prstu. Při psaní číslic lze využít buď vepsání arabské číslice do dlaně nebo využít označení pomocí Braillova písma. Pokud příjemce sdělení nerozumí, svoji dlaň sevře v pěst (LORM, 2023).

Lormovu abecedu preferují osoby s hluchoslepotou, které z důvodu postižení nemohou dostatečně vnímat sluchovou nebo zrakovou cestou. Výhodou Lormovy abecedy je nenáročnost na použití, neboť nejsou

zapotřebí žádné pomůcky a abeceda je snadná na učení. Avšak nevýhodou je rychlost převodu sdělení, které je velmi pomalé a také je komunikace náročná na pozornost (Souralová & Horáková, 2008).

Název Lormova abeceda pochází ze jména Heinricha Landesmanna, zejména z jeho pseudonymu Hieronymus Lorm. Heinrich Landesmann byl rakouský básník, filozof a novinář s hluchoslepotou, který je známý především jako tvůrce prstové dotykové abecedy – Lormovy. Původní verze Lormovy abecedy byla upravena do několika jazyků a dodnes se jedná o jednu z nejvíce využívaných komunikací pro osoby s hluchoslepotou (Dana Massowová, 2016).

Daktylografie

Daktylografie spočívá ve vpisování velkých tiskacích písmen do dlaně příjemce. Osoba s hluchoslepotou je tak schopna vnímat grafickou formu mluveného jazyka prostřednictvím hmatu. Tato forma komunikace není náročná na přípravu, nejsou potřeba žádné pomůcky a je tedy možné, aby ji využil i člověk, který neovládá stejný komunikační systém jako osoba s hluchoslepotou. Nevýhodou je stejně jako u Lormovy abecedy pomalejší tempo sdělení a náročnost na pozornost (Souralová & Horáková, 2008).

Znakový jazyk

Dle zákona č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, který novelizuje zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči je:

„Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické“ (AION CS, 2023).

V případě komunikace osob s duálním smyslovým postižením, je možné využít taktilní znakový jazyk. Při komunikaci se komunikační partneři vzájemně dotýkají jedné nebo obou rukou a předávají si pomocí znaků informace. Taktilní znakový jazyk je zejména užíván u osob, které si osvojili znakový jazyk, avšak z důvodu progresu jejich postižení, byli nuceni využít jeho taktilní formu (National Deaf Childrens Society, 2023).

Rozvoj taktilního znakového jazyka v České republice má za cíl společnost LORM, která tento projekt zahájila v roce 2004 v rámci sociální rehabilitace osob s hluchoslepotou. Organizace LORM poskytuje jejím uživatelům zdarma výukové lekce taktilního znakového jazyka v rámci poradenských center či na edukačních pobytech (LORM, 2023).

Další komunikační systém, který vychází ze znakového jazyka je modifikovaný znakový jazyk. Tento komunikační systém je upraven dle individuálních potřeb uživatele, například zpomalením rychlosti pohybů nebo menší mírou artikulace (LORM, 2023).

Braillovo písmo

Vznik Braillova písma má za zásluhu Louis Braille, který umožnil osobám se zrakovým postižením číst a psát psaný text. Braillovo písmo využívá 6 uspořádaných bodů, jejichž uskupení a kombinace tvoří jednotlivé znaky. Každý bod je reliéfně vytlačen, díky kterému osoby se zrakovým postižením jsou schopni hmatově vnímat jednotlivé body či kombinace. Braillovým písmem lze vyjádřit všechny písmena abecedy, včetně diakritických znamének. Malá a velká písmena nesou shodné označení, v případě potřeby velkého písmena je užíván speciální znak. V případě zapsání číslic jsou využity znaky v 1. řádku, před kterým je zapsán číselný znak. V případě potřeby zkrácení textu lze využít zkratkopisů, kdy jeden ze znaků reprezentuje celou skupinu hlásek. Stejně jako ostatní komunikační systémy má i Braillovo písmo svá specifika při psaní, které je potřeba si osvojit. V případě použitelnosti Braillova písma v jiném cizím jazyce, lze využít univerzální znaky (Finková, 2011).

Tlumočnické služby

Osoby s hluchoslepotou nebo sluchovým postižením se mohou setkávat s potížemi při komunikaci, kdy komunikační partner neovládá požadovaný komunikační systém. V tomto případě je možné využít tlumočnických služeb.

Dle zákona o sociálních službách č. 108/2006 §56 ve znění pozdějších předpisů řadíme tlumočnické služby mezi sociální služby poskytované bez úhrady. „*Tlumočnické služby jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby,*“ (AION CS, 2023).

V rámci České republiky poskytují tlumočnické služby organizace Tichý svět, Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, z.s., Česká unie neslyšících, Unie neslyšících Brno nebo Poradenské centrum pro sluchově postižené Kroměříž, o.p.s. V rámci tlumočnictví pro osoby s hluchoslepotou lze zdarma také využít služeb organizace pro hluchoslepe LORM, které poskytují své tlumočnické služby v rámci Poradenských center LORM z.s. napříč Českou republikou, v místě bydliště klienta a v rámci sociálně aktivizačních služeb pořádaných organizací (LORM, 2023).

Cílem tlumočnických služeb je zprostředkování komunikace v rámci návštěvy úřadů, lékaře, právníka, notáře nebo při pracovním pohovoru. Součástí tlumočnické služby je také etický kodex tlumočnicka, který zaručuje mlčenlivost, nestrannost, kvalifikaci a další (Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2023).

2.6 Důsledky hluchoslepoty

Projevy a příčiny duálního postižení zraku a sluchu se prolínají do několika oblastí života jedince, pracovních, osobních nebo společenských. Vždy však záleží na stupni a druhu zrakového a sluchového postižení a také na tom, kdy k postižení došlo.

Osoby s hluchoslepotou jsou často vystaveny smyslové deprivaci, tedy nedostatečným sluchovým a zrakovým podnětům. Z tohoto důvodu nedochází k pochopení a vytvoření správné představy o vzniklé situaci a osoba s hluchoslepotou může ztratit zájem další snahy o komunikaci. Také se mohou distancovat od okolního světa a může docházet ke vzniku stereotypního chování (Ludíková, 2005).

Z důvodu nedostatku podnětů jsou osoby s hluchoslepotou mnohdy vystaveny i citové a sociální deprivaci, jelikož nemají dostatek sociálních vazeb. Také je již od raného dětství vztah matka – dítě podroben velké zátěži ze strany matky, která nedostává zpětnou vazbu, jakou očekává i ze strany dítěte, které nepřijímá tolik stimulů (Ludíková, 2005).

Další oblastí, ve které jsou osoby se zdravotním postižením znevýhodněny je profesní uplatnění. Osoba se zdravotním postižením má potíže nalézt vhodnou pracovní pozici a je na ni kladen tlak z hlediska produktivity práce, flexibility a výše kvalifikace. Dle Michalíka (2011) se však nejedná o problém, který by nastal pouze v České republice, ale o problém celosvětový.

Avšak s pokrokem moderní doby je potřeba brát v potaz možnost využívání různých kompenzačních pomůcek a jejich modernizaci. Právě kompenzační pomůcky mají velkou roli na pracovišti a při komunikaci. Osoba s hluchoslepotou je schopna vykonávat svoji pracovní náplň za pomoci například počítače, mobilního telefonu nebo hodinek s hlasovým výstupem.

Shrnutí

Osoby s hluchoslepotou jsou heterogenní skupinou s různou mírou, stupněm a typem postižení. Jedinice s hluchoslepotou dělíme nejčastěji dle stupně smyslového postižení, věku, kdy k postižení došlo a dle komunikačního systému, který osoba s HS využívá. Příčiny vzniku duálního smyslového postižení se také liší, zejména se jedná o příčiny vrozené a získané.

Osoby s duálním smyslovým postižením využívají několik druhů komunikačních systémů dle svých preferencí a schopností. V případě převahy sluchového postižení dokáže osoba své postižení kompenzovat zrakovým vnímáním – využíváním znakového jazyka, možnost čtení a psaní. V případě převahy zrakového postižení využívá osoba sluchové a hmatové vnímání, využívá Braillovo písmo, Lormovu abecedu nebo orální řeč.

Důsledky hluchoslepoty se prolínají do několika oblastí každodenního života, v dnešní době se však na trhu objevují kompenzační pomůcky, které mohou napomáhat alespoň nějaké bariéry překonat. Kompenzační pomůcky můžeme rozdělit dle typu zdravotního postižení nebo dle jejich účelu.

3 Možnosti profesní přípravy a profesního uplatnění pro osoby s hluchoslepotou

3.1 Vzdělávání žáků/studentů s hluchoslepotou

Žáci a studenti s duálním smyslovým postižením mají možnost studovat v rámci několika typů vzdělávacích systémů – na školách hlavního vzdělávacího proudu, školách pro zrakově postižené či školách pro sluchově postižené, tedy školách dle §16, odst. 9 Školského zákona nebo ve třídách zřízených pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami (AION CS, 2023).

V současné době se žádná škola nezaměřuje na vzdělávání hluchoslepých žáků v cílených třídách pro hluchoslepé. V minulosti poskytoval předškolní vzdělávání hluchoslepých dětí v cílených třídách Dětský domov a Mateřská škola Beroun, příspěvková organizace, v současné době poskytuje předškolní vzdělávání ve třídách pro děti s kombinovaným postižením a narušeným komunikačním systémem (DDMŠ Beroun, 2023).

Vzhledem k tomu, že se mezi dětmi s hluchoslepotou projevují velké rozdíly, může být volba vzdělávacího systému různorodá. Vždy záleží na míře a stupni převažujícího postižení, rozhodnutí zákonných zástupců, školského poradenského zařízení a na speciálních vzdělávacích potřebách žáka. Velký vliv má také vzdálenost místa bydliště od školy či informovanost rodičů o možnostech vzdělávání svého dítěte.

Vzdělávání osob s hluchoslepotou je jedním z důležitých aspektů nejen pro profesní uplatnění, ale také pro rozvoj osobnosti, samostatnosti či socializace (Souralová, 2000).

Jednotlivým žákům jsou přiznána podpůrná opatření a případně zpracován individuální vzdělávací plán zohledňující jejich specifické potřeby. Podpůrných opatření využívá pedagog s cílem podpořit vzdělávací dráhu žáka upravením jednotlivých forem výuky, hodnocení a také s cílem vyrovnat podmínky pro vzdělávání žáka, který je od ostatních žáků znevýhodněn. Podpůrná opatření lze rozdělit do 5 stupňů lišící se mírou podpory. První stupeň podpůrného opatření doporučuje a poskytuje škola, jedná se zejména o mírné úpravy metod výuky nebo hodnocení. Podpůrné opatření druhého a vyššího stupně navrhuje

školské poradenské pracoviště v případě, že je PO prvního stupně nedostačující (MŠMT, 2023).

V rámci podpůrných opatření 2. stupně a výše může, ale nemusí být zpracován individuální vzdělávací plán. IVP je zpracován na základě žádosti zákonného zástupce a doporučení školského poradenského zařízení. Dále musí ředitel školy rozhodnout o povolení možnosti vzdělávat žáka dle IVP. Podpůrná opatření jsou nároková, tedy bezplatná (MŠMT, 2023).

Během své vzdělávací dráhy se žáci setkávají s několika faktory, které jim pomáhají s volbou své budoucí profese. Mezi předměty rámcového vzdělávacího programu pro základní školy je zařazen předmět Člověk a svět práce, který vede k získání základních kompetencí pro volbu profese. Žákům napomáhá nalézt pozitivní vztah k práci, osvojit si potřebné poznatky z pracovní oblasti a zorientovat se v různých oblastech lidské činnosti (Metodický portál RVP, 2015).

Dále se mohou žáci obrátit na služby kariérového poradenství na základních školách. Tyto služby poskytuje výchovný poradce, školní psycholog nebo pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogického centra. Osoba poskytující kariérové poradenství nabízí informace o možnosti dalšího vzdělávání, napomáhá s uvědoměním si svých možností, zájmů a při rozhodování. Kariérové poradenství lze využít v průběhu vzdělávání v rámci rezortu školství nebo později v rámci rezortu práce a sociálních věcí, ale také v soukromém sektoru (MŠMT, 2020).

3.2 Možnosti profesní přípravy

Po ukončení studia na základní škole, následuje středoškolské vzdělávání s cílem nalezení budoucího profesního uplatnění. Pro každý vzdělávací systém je vydán rámcový vzdělávací program. V rámci středoškolského vzdělávání je vydán RVP pro gymnázia a střední odborné vzdělávání. RVP stanoví konkrétní cíle, formy, délku a obsah vzdělání. Mimo to také umožňuje přizpůsobit učební osnovy tak, aby lépe vyhovovaly požadavkům žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných. Právě pro efektivní vzdělávání na školách pro studenty se zdravotním postižením je nutné přizpůsobit školní vzdělávací program v souladu

s individuálními potřebami žáka. Školní vzdělávací program si vytváří samostatně každá škola na základě RVP (Edu, 2023).

V současné době existuje několik středoškolských zařízení zaměřujících se na vzdělávání žáků postižených více vadami. Jedním z nich je Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4. Dříve se jako jediné školské zařízení specializovala na vzdělávání osob s hluchoslepotou v rámci středoškolského vzdělávání. V současnosti je studijní obor ruční práce a příprava pokrmů určen všem žákům s různým typem a stupněm postižení. Při škole je také k dispozici speciálně pedagogické centrum a internát (Sluch-ol, 2023).

Střední odbornou školu, střední odborné učiliště či odborné učiliště mohou osoby s hluchoslepotou vystudovat i na Střední škole, základní škole a mateřské škole pro sluchově postižené Holečkova v Praze. Mezi obory střední odborné školy náleží hotelnictví a podnikání. Střední odborné učiliště nabízí obor cukrář, kuchař – číšník, pekař, čalouník, malíř a lakýrník a strojní mechanik. V rámci odborného učiliště škola nabízí obory cukrářské, kuchařské, čalounické, malířské a natěračské práce a šití oděvů (Škola Holečkova, 2023).

Někteří žáci mohou navštěvovat školy pro zrakově postižené. Gymnázium, obchodní akademii, sociální činnosti či obchodní školu mohou vystudovat v Praze na Gymnáziu pro zrakově postižené a Střední odborné škole pro zrakově postižené (Goapraha, 2023).

Také v Brně mají studenti možnost studovat obor masér sportovní a rekondiční, obchodní akademii, sociální činnosti, pečovatelské služby či prodavačské práce (Kamenomlynska, 2023).

V rámci vysokých škol jsou studenti podporováni středisky pro pomoc studentů se specifickými nároky. Jejich cílem je zajišťovat potřebné podmínky pro studium osobám se zdravotním postižením se záměrem umožnění budoucího profesního uplatnění na trhu práce. Mezi tyto střediska patří Teiresiás Masarykovy univerzity, Carolina na Univerzitě Karlově nebo Augustin na Univerzitě Hradec Králové (helpnet, 2023).

Vysoké školy také nabízí obory pro sluchově postižené. Na Jamu lze studovat bakalářský a navazující magisterský obor Divadlo a výchova pro Neslyšící (JAMU, 2020). Jazyky a komunikace neslyšících lze studovat na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FF UK, 2023).

3.3 Organizace pro HS

V České republice je několik organizací sdružující osoby s hluchoslepotou. Mezi ně patří organizace LORM – společnost pro hluchoslepé, Klub přátel červenobílé hole, VIA sdružení osob se smyslovým postižením z.s. nebo ZÁBLESK – sdružení rodičů a přátel hluchoslepých dětí a osob z.s. Ze zahraničních organizací lze zmínit National Center on Deaf-Blindness sídlící v USA nebo celosvětovou organizaci Deafblind International DBI.

Mimo tyto organizace mohou osoby s hluchoslepotou také využít organizací pro zrakově nebo sluchově postižené např. Tichý svět, Česká unie neslyšících nebo Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých ČR.

V rámci svých služeb pomáhají hluchoslepým osobám s tlumočením, pořádají kulturní akce, ale také pomáhají s hledáním vhodné pracovní pozice. V tomto případě lze využít služeb organizace LORM nebo Klubu přátel červenobílé hole.

LORM

LORM – Společnost pro hluchoslepé z.s. je organizací sdružující již od roku 1991 osoby s hluchoslepotou, jejich rodiny, přátele a také zájemce o problematiku hluchoslepoty. Organizace působí na několika místech České republiky, poradenská centra se nachází v Praze, Liberci, Jindřichově Hradci, Brně a Ostravě. Služby jsou poskytovány ve většině krajů, popřípadě pracovníci do ostatních regionů dojíždí dle potřeb klientů. Organizace poskytuje sociální služby jako jsou odborné sociální poradenství, sociální rehabilitaci, průvodcovské, předčitatelské a tlumočnické služby. V rámci svých služeb organizace také napomáhá s hledáním vhodného profesního uplatnění pro osoby s HS, mimo to, také organizace s jednotlivcem provádí nácvik motorických, psychických a sociálních dovedností vhodných k následujícímu profesnímu uplatnění (LORM, 2023).

Dále jsou pravidelně pořádány týdenní pobytové akce, pravidelná setkání, umělecké soutěže o Cenu Hieronyma Lorma a také sportovní soutěž Lormolympiáda. Pobytové akce jsou zaměřeny na sociální rehabilitaci, rozvoj komunikace a na rozvoj tělesných dovedností. Pravidelná setkávání se věnují kultuře, výletům, odborným přednáškám nebo různým formám terapie. Organizace vydává i čtvrtletní časopis

Doteky, který je vydáván jak ve zvětšeném černotisku, Braillově písmě nebo jako zvuková nahrávka. Časopis Doteky je také přístupný v elektronické podobě na oficiálních stránkách organizace LORM a mimo nových vydání je možné nahlédnout i do předešlých ročníků. Oficiální stránky organizace také informují širokou veřejnost o hluchoslepotě. Přibližují problematiku hluchoslepoty prostřednictvím textu nebo videí, ale také se zaměřují na téma komunikace s osobou s hluchoslepotou (LORM, 2023).

Klub přátel červenobílé hole

Motto organizace zní: „NEVIDÍME, NESLYŠÍME, ALE CÍTÍME...“ Klub přátel červenobílé hole působí od roku 2005 a poskytuje podporu a pomoc osobám s hluchoslepotou, jejím rodinám a přátelům. Své služby poskytuje v rámci Prahy, Liberce a Českých Budějovic. Služby jsou poskytovány na úrovni doprovodu k lékaři, tlumočení, předčítání a poradenství. Organizace pořádá pravidelné poznávací výlety, pobytové akce, kulturní nebo propagační akce. Dále také vydává občasník „Paprasek ze tmy“, který je volně dostupný na stránkách organizace. Občasník zahrnuje aktuality ze světa osob nejen s postižením, zajímavosti, ale také například recepty nebo kvízy. Organizace také informuje širokou veřejnost o problematice hluchoslepoty prostřednictvím odborné literatury, videí nebo přednášek (Klubpratel, 2023).

3.4 Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Zaměstnání je součástí každodenního života většiny obyvatel a má zásadní vliv na jeho kvalitu. Osobám se zdravotním postižením napomáhá zaměstnání se získáním pocitu sebeuplatnění, společenské potřeby a odbornosti a také napomáhá k psychické pohodě. Dalším důležitým prvkem je finanční ohodnocení a seberealizace (Ludíková, 2014).

Zaměstnání je dle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění definováno jako:

„Činnost zaměstnance pro zaměstnavatele, ze které mu plynou nebo by mohly plynout od zaměstnavatele příjmy ze závislé činnosti, které jsou nebo by byly, pokud by podléhaly zdanění v České republice, předmětem

daně z příjmů podle právního předpisu upravujícího daně z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny“ (AION CS, 2023).

Zdravotní postižení má zásadní vliv na zaměstnání a pracovní výkon, proto se osoby se zdravotním postižením setkávají s mnoha překážkami nejen při hledání zaměstnání, ale také při jeho výkonu a zaměstnavatelé mohou mít pochyby o kvalitně odvedené práci. Tyto obavy se objevují zejména z důvodu nedostatečné informovanosti o problematice hluchoslepoty (Michalík, 2011).

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením je ustanoveno v zákoně o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Osobami se zdravotním postižením jsou dle ustanovení §67 zákona o zaměstnanosti:

„Fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány:

- a) invalidními ve třetím stupni
- b) invalidními v prvním nebo druhém stupni
- c) Zdravotně znevýhodněnými (OZZ)“

(AION CS, 2023)

Za osobu invalidní ve třetím stupni, se považuje osoba, jejíž pracovní schopnost poklesla minimálně o 70 %. V případě invalidity druhého stupně pracovní schopnost poklesla nejméně o 50 %, nejvíce však o 69 %. A invalidita prvního stupně se týká osob jejichž pracovní schopnost poklesla minimálně o 35 %, maximálně však o 49 % (AION CS, 2023).

Zdravotně znevýhodněnou osobou je taková osoba, která je z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, déle než 1 rok, omezena vykonávat dosavadní výdělečnou činnost (AION CS, 2023).

O tom, zda je osoba invalidní a v jakém stupni rozhoduje lékař posudkové služby okresní správy sociálního zabezpečení (GOV, 2021).

Pro osoby se zdravotním postižením je na trhu práce možnost uplatnit se na volném či chráněném trhu práce, pro každého však platí jiné podmínky. Dle ustanovení §81 zákona o zaměstnanosti je povinnost zaměstnavatele na volném trhu práce zaměstnávat osoby se zdravotním postižením, pokud mají zaměstnavatelé více než 25 zaměstnanců. Povinné je zaměstnávat 4 % osob se ZP z celkového počtu zaměstnanců. Pokud nedojde k zaměstnání osob se ZP, musí zaměstnavatel buď

provést odvod do státního rozpočtu nebo odebírat výrobky či služby z chráněné dílny (AION, 2023).

Uplatnění na **volném trhu** práce může však být obtížné z důvodu vysokých nároků, kvalifikace, produktivity nebo flexibility. Z tohoto důvodu je možné uplatnit se na **chráněném trhu práce**, tedy na takovém, na kterém je zaměstnáno více jak polovina osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců. Druhou podmínkou chráněného trhu práce je dohoda zaměstnavatele s Úřadem práce. Další možností uplatnění na chráněném trhu práce je samostatně výdělečná činnost osoby se zdravotním postižením, tedy činnost podnikatelská (Úřad práce, 2022).

Osoby se zdravotním postižením mají také dle zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 právo na pracovní rehabilitaci, kterou zajišťuje krajská pobočka Úřadu práce v místě bydliště osoby se zdravotním postižením a je zaměřená na získání nebo udržení vhodného zaměstnání pro osoby se ZP. Dle §69 zákona o zaměstnanosti pracovní rehabilitace zahrnuje:

„Poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti“ (AION CS, 2023).

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením přináší mnohé výhody i zaměstnavatelům. Mezi tyto výhody patří slevy na dani dle zákona 568/1992 Sb., finanční příspěvky na zaměstnávání OZP, příspěvek na zřízení pracovního místa pro OZP nebo příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním OZP. Vždy však záleží, zda se jedná o chráněný či volný trh práce (Úřad práce, 2022).

V případě hledání vhodného profesního uplatnění mohou pomoci organizace pro zdravotně postižené nebo Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením (NFOZP, 2023).

Shrnutí

Vzdělání hraje velkou roli v našich životech a v případě osob s hluchoslepotou existuje několik možností jakou vzdělávací dráhou se vydat. Žáci a studenti se mohou vzdělávat ve školách hlavního vzdělávacího proudu, třídách nebo odděleních zřízených v běžné škole nebo ve školách samostatně zřízených pro daný typ zdravotním postižení. V současné době neexistuje školské zařízení, které by se specializovalo na vzdělávání žáků a studentů s duálním smyslovým postižením. Žáci však mohou studovat na několika školách pro žáky se zrakovým nebo sluchovým postižením napříč Českou republikou.

Úroveň dosaženého vzdělání má vliv na následující profesní uplatnění, které je u osob s hluchoslepotou ovlivněno i mírou zdravotního postižení nebo dosaženými pracovními dovednostmi. V tomto případě se mohou osoby s hluchoslepotou ucházet o pracovní místo na chráněném nebo volném trhu práce. S hledáním zaměstnání však mohou pomoci organizace pro osoby se zdravotním postižením. V případě duálního smyslového postižení se jedná o organizace sdružující osoby s hluchoslepotou, zrakovým nebo sluchovým postižením.

4 Možnosti profesního uplatnění osob s hluchoslepotou

4.1 Cíl výzkumu, metodologie

Cílem výzkumu bylo zjistit jaké jsou možnosti profesního uplatnění osob s hluchoslepotou. Výzkumnou strategií byl volen kvalitativní výzkum, který je dle R. Švaříčka a K. Šed'ové definován následovně:

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček R. & Šed'ová K., 2007, s. 17).

Výzkum byl realizován formou polostrukturovaných rozhovorů, který vycházel z předem připravených otázek a následně byl doplněn dalšími otázkami dle situace. Při polostrukturovaném rozhovoru se dle Skutila (2011, s. 91) *„Tazatel drží předem připravených otázek, avšak průběžně reaguje na podněty, které přicházejí ze strany respondenta.“* Tato metoda byla zvolena zejména z důvodu zjištění hlubších informací o zvolené problematice.

Výzkumné otázky byly stanoveny následovně:

V01: Jaké měly osoby s hluchoslepotou možnosti profesního uplatnění v minulosti a jaké jsou aktuální možnosti profesního uplatnění pro osoby s HS?

V02: Jakým způsobem probíhala u osob s hluchoslepotou příprava na povolání?

V03: Jakou roli mají organizace pro osoby s HS u profesního uplatnění?

V04: Jaké profesní a rekvalifikační možnosti by osoby s hluchoslepotou ocenily?

V05: Jakou další podporu při profesním uplatnění by osoby s hluchoslepotou uvítaly?

4.2 Sběr a analýza dat

Pro účely výzkumného šetření byli osloveni respondenti s hluchoslepotou. Z důvodu zaměření práce na profesní uplatnění osob s hluchoslepotou bylo nutné oslovit respondenty s hluchoslepotou se zkušenostmi s profesním uplatněním. Po prvním neúspěšném kontaktu jedné z organizací pro osoby s hluchoslepotou, se povedlo navázat kontakt s jinou organizací sdružující osoby s hluchoslepotou. Pro výzkum bylo osloveno 11 respondentů, nakonec se výzkumu zúčastnilo 9 respondentů, se kterými bylo možné provést rozhovor.

Typem rozhovoru, který byl pro výzkum vybrán byl tzv. polostrukturovaný rozhovor, který vycházel z předem připravených 17 otázek (viz Přílohy), které byly v případě potřeby doplněny dalšími doplňujícími otázkami (Švaříček & Šed'ová, 2014). Rozhovor byl se souhlasem všech respondentů nahráván, později písemně zpracován. V případě emailové komunikace byl pouze se souhlasem respondenta přepsán. Rozhovory byly realizovány v různé podobě, pro přehlednost jsou formy rozhovorů s respondenty shrnuty v následující tabulce.

Tab. 3: Forma konání rozhovoru

Forma konání rozhovoru	Počet respondentů
Emailová korespondence	1
Emailová korespondence doplněná telefonickým hovorem	1
Telefonický rozhovor	2
Osobní setkání v organizaci	3
Osobní setkání v domácím prostředí	2

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Ve většině případů byly rozhovory vedeny orální řečí, ve dvou případech byla přítomna známá osoba respondenta, která hovor překládala do znakového jazyka nebo do taktilního znakového jazyka.

Respondenti byli seznámeni s tématem a účelem výzkumného šetření, byli informováni o anonymitě, možnosti kdykoliv ukončit rozhovor či odmítnout odpovědět. Také souhlasili se zpracováním rozhovoru a případnou citací respondentova výroku. Byl podepsán informovaný souhlas, který je uchován u autorky k případnému nahlédnutí.

Veškeré rozhovory byly přepsány a zpracovány anonymně. Z etických aspektů jsou všichni respondenti uváděni pod pseudonymy respondent A, respondent B a tak dále. Pro zachování anonymity nejsou uváděny jména, názvy firem, ani organizace, pro které respondenti pracují nebo jsou jejími členy.

Rozhovory byly dále zpracovány pomocí otevřeného kódování. Každé jednotce byl přidělen kód, který reprezentoval danou část textu. Následně byly kódy zpracovány, v případě potřeby přejmenovány a sloučeny do kategorií dle oblastí. Pro další postup bylo zvoleno tematické kódování, při kterém došlo ke kódování veškerého materiálu a následné analýze v rámci jednotlivých rozhovorů. Tato analytická strategie byla zvolena z důvodu odlišných názorů na danou problematiku a jejich následných porovnání (Švaříček & Šed'ová, 2014). Pro přehlednost jednotlivých kategorií byla vytvořena tabulka č.4 (Tab. 4: Výsledky výzkumného šetření) shrnující posbíraná data.

4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku, analýza rozhovorů

Výběr výzkumného vzorku byl záměrný. Kritériem bylo, aby byl respondent v době konání rozhovoru zaměstnán nebo měl předchozí zkušenosti se zaměstnáním.

Výzkumný vzorek je tvořen 9 respondenty, 5 ženami a 4 muži s různou dobou vzniku hluchoslepoty ve věku 34-72 let. Na poloviční úvazek jsou zaměstnáni 3 respondenti. Výdělečné činnosti v rámci dohody o provedení práce se věnují 4 respondenti. Jeden respondent nepracuje, ani se nevěnuje výdělečné činnosti. Jeden z respondentů se angažuje v oblasti politiky, avšak zde není jasné, zda se jedná o finančně ohodnocenou pozici.

Respondenti mají různou úroveň vzdělání – od základní školy po vysokoškolské vzdělání.

Na základě výzkumu bylo vytvořeno devět analýz rozhovoru, vždy jedna o každém respondentovi, shrnující provedené rozhovory. Pro přehlednost jednotlivých kategorií byla zpracována následující tabulka.

MOŽNOSTI PROFESNÍHO UPLATNĚNÍ OSOB S HLUCHOSLEPOTOU

Tab. 4: Výsledky výzkumného šetření

Respondent	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Věk	72	63	51	68	56	34	62	62	35
Momentálně zaměstnán/a	Ne	Ne	Ano	Ne	Ano	Ano	Ne	Ne	Ano
Dosažené vzdělání	ZŠ	SOU	SOU	SOU	ZŠ	VŠ	SOŠ	SOŠ	SOŠ
Aktuální pracovní pozice	-	-	Uklízeč	-	Ruční práce	Pracovník sociálních služeb	-	-	Ruční práce/administrativní pracovník
Absolvované pracovní pozice	Telefonista Technik Uklízeč Umývač	Cukrář Kuchař Asistent ředitele	Masér Pošťák Ruční práce	Vzduchotechnik Zámečnick Vrtař	Práce ve výrobě	-	Laborant Výroba léků Vychovatel Pedagog	Referent Vedoucí sekretariátu Vychovatel Astrolog	Úředník

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondent A

Respondent A je mužského pohlaví ve věku 72 let. Zrakové postižení má od 9 let, sluchové postižení se začalo projevovat v 60 letech, jedná se tedy o hluchoslepotu získanou. V současné době má respondent A sluchovou ztrátu 60 % a praktickou slepotu. Pro kompenzaci svého postižení využívá binaurální korekci sluchadly a slepeckou hůl se signalizačním zařízením. Optické pomůcky již nevyužívá, pouze pomůcky s hlasovým výstupem a různé elektronické pomůcky. Respondent A se dorozumívá orální řečí, dále využívá Braillovo písmo, které se naučil na základní škole pro zrakově postižené, částečně ovládá Lormovu abecedu.

Respondent A vystudoval základní školu pro zrakově postižené a následně absolvoval kurz telefonisty. O dalším vzdělání neuvažoval, i když přiznává, že mu chybělo, avšak definuje se jako líný a kurz i pracovní pozici maséra sám odmítl.

Respondent A pracoval především jako telefonista v hotelu, kde se po zrušení pracovního místa a také s ohledem na vývoj sluchového postižení stal technikem. Také pracoval jako uklízeč nebo pracoval na myčce, kde umýval nákladní automobily. Jeho posledním zaměstnáním byl zmíněný technik v hotelu, kde pracoval do 70 let. V hotelovém systému pracoval více jak 25 let. Momentálně má dohodu o provedení práce s jednou z organizací pro hluchoslepe a také vede jednu z poboček organizace pro osoby se zrakovým postižením. Na starosti má organizaci různých akcí, setkání, výletů nebo přednášek z různých oblastí. Dříve pořádal i sportovní akce, ale vzhledem k jeho věku i věku ostatních členů musel svůj program uzpůsobit. Avšak dle jeho vyjádření se nejedná o velký výdělek, spíše o volnočasovou aktivitu, brigádu s příjmem 5000 Kč ročně.

V hotelu začínal tedy jako telefonista, později pracoval na pozici technika. Práce mu byla nabídnuta z důvodu jeho zručnosti a také proto, že se v hotelu dobře orientuje a zná jej. Byl zaměstnán na plný úvazek na 12 hodin denně, krátký a dlouhý týden. V zaměstnání využíval sluchadla, monokulár, diktafon, na který si nahrával zprávy nebo povinnosti, které bylo nutné vykonat. Diktafon využívá i v současnosti, například při zápisu na schůzích organizace. Také využíval vodícího psa. Se psem neměl zaměstnavatel žádný problém, ten se objevil až u hotelových hostů, kteří si jeho přítomnost na pokoji nepřáli. Pokud u sebe respondent A neměl vodícího psa, hosté ve většině případů nezaznamenali jeho zdravotní postižení.

Podporu respondentovi A nikdo neposkytoval a sám v ni nevěří. Bariéry ve svém zaměstnání nepociťoval, pouze v některých činnostech byl omezený a nemohl je vykonávat z důvodu výšky či úzkých a složitých prostorů. V hotelu komunikoval prostřednictvím mobilního telefonu. Jeho náplň práce zahrnovala údržbu pokojů, řešení závad nebo různé opravy. Práce jeho ostatních kolegů zahrnovala i kontrolu kamerových systémů, na to však zrakově nestačil. Ve většině případů pracoval samostatně, pouze v případě složitějších problémů měl k dispozici kolegy.

V zaměstnání byl respondent A spokojený, i přes občasné nelichotivé poznámky spolupracovníků. Tvrdí o sobě, že je přizpůsobivý a našel si vždy možnost, jak komunikovat nebo kompenzovat své postižení. Pokud by měl možnost opět si vybrat profesní uplatnění, jednalo by se o práci s lidmi.

Služeb organizací pro hluchoslepé využívá, avšak při hledání zaměstnání mu žádná z organizací pro hluchoslepé ani zrakově postižené nepomohla, práci si vždy hledal sám za pomoci telefonního seznamu.

Rozdíl v profesním uplatnění osob s hluchoslepotou v minulosti a nyní vnímá, avšak jedná se pouze o malý pokrok. Zaměstnavatelé se snaží vyjít vstříc a v případě vysvětlení svých dovedností a podmínek k práci, jsou ochotnější zaměstnat osobu s hluchoslepotou. Problém vnímá ve špatné komunikaci.

Respondent B

Respondentem B je žena ve věku 63 let. Sluchové postižení se ztrátou 96 % má vrozené, Usherův syndrom druhého typu zjistili před 25 lety. Mezi kompenzační pomůcky, které využívá patří počítač, domovní signalizace, červenobílá hůl a také využívá služeb asistence. Komunikuje orální řečí s využitím sluchadel, také využívá psaní velkými písmeny.

Na základě volby rodičů vystudovala učební obor cukrářka, se kterým se však neztotožnila a později absolvovala několik kurzů, aby se mohla profesně posunout výše. Tyto kurzy zahrnovaly kurz asistence, asistent manažera nebo kurz zaměřující se na sociální služby.

Respondentka B momentálně nepracuje. Během svého života pracovala na pozici cukrář do doby odchodu na mateřskou dovolenou, po uplynutí mateřské dovolené se již na tuto pracovní pozici nevrátila. Pracovala jako kuchařka ve školní jídelně a ve specializované prodejně,

a nakonec jako sekretářka ředitele – asistentka po dobu 12 let. Na základě progresu svého postižení nemusela své zaměstnání měnit, protože pracovala ve firmě s nevidomými. Náplní práce byla komunikace s klienty, poradenská činnost ohledně kompenzačních pomůcek, úředních záležitostí nebo příspěvků. Administrativní práci nevykonávala. V rámci svých možností pomáhá nadále, avšak pouze dobrovolně a zdarma na základě prosby jednotlivců. V rámci svého zaměstnání nepotřebovala větší podporu, snažila se vše vykonávat samostatně. Pouze v případě služební cesty ji doprovázela osoba bez zdravotního postižení a zařizovala cestu na setkání. Tvrdí, že žádnou podporu od zaměstnavatele nepotřebovala ani nevyžadovala. Využívala pouze různé volnočasové aktivity, které byly kolektivu nabídnuty – víkendové pobyty, bowling nebo večeře. Bariéry ve svém zaměstnání také nevnímala. Mimo dobrovolné poradenské činnosti je také členkou politické strany v zastupitelstvu na pozici asistentka.

Charakterizuje se jako přizpůsobivý člověk, který neměl v zaměstnání žádné problémy, tvrdí, že vždy vše závisí na komunikaci s okolím. Svě okolí i kolegy hodnotí velice kladně.

Rozdíl v profesním uplatnění osob s hluchoslepotou v minulosti a nyní vnímá. Říká, že je dnes více možností než dříve a lidé jsou více přístupní zaměstnávat osoby s HS.

Ráda by pracovala dál i přes duální smyslové postižení, avšak limity nachází ve svém druhém onemocnění – neurologickém. V 61 letech odešla do starobního důchodu. Je ráda za pozici v politické straně, neboť má náplň dne.

Služeb organizací začala využívat před 25 lety. Pomoc organizace při hledání zaměstnání nevyužila, nepotřebovala ji, neboť byla vždy zaměstnaná na doporučení někoho známého.

Na závěr uvádí, že je ráda, že mohla pracovat a mohla si dodělat kurzy nebo školení doplňující její kvalifikaci.

Respondent C

S respondentem C proběhl rozhovor za pomoci tlumočnicka znakového jazyka. Respondent C je muž ve věku 51 let, hluchoslepota se u něj začínala projevovat krátce po narození. V 8 měsících onemocněl a přestal slyšet. V dětství se mu začínal zhoršovat i zrak, v první třídě zaznamenal první potíže, problémy měl zejména s psaním a menším písmem. Momentálně uvádí zrakové postižení 3. stupně s kompenzací 21

dioptrií a úplnou hluchotu. Mimo hluchoslepoty je respondent C také astmatik.

Využívá počítač s programem pro zrakově postižené, lupu, světelný zvonek, vibrační minutku, hladinku a vibrační budík. V případě potřeby si také naskenuje potřebný text a následně si jej zvětší na počítači. Respondent C komunikuje znakovým jazykem, avšak z důvodu zrakového postižení potřebuje, aby jeho komunikační partner znakoval pomalu a on mohl vnímat pohyby. S manželkou, která je také hluchoslepá využívá taktilní znakový jazyk a Lormovu abecedu. Manželka nepracuje, pouze jednou se věnovala ručním pracím z domova.

Respondent C vystudoval speciální základní školu a následně pokračoval ve studiu na učebním oboru obuvník. Tohle studium však po měsíci ukončil z důvodu nedostatečné schopnosti vykonávat a studovat tento obor a také jej to nebavilo. Následující 3 roky studoval obor zahradník, který dokončil. Také si udělal tříměsíční kurz masérství, avšak po 3 letech toto pracovní místo také opustil. Masti, které ve svém zaměstnání využíval jej dráždily a slzely ho oči. Dalším zaměstnáním, které měl možnost absolvovat byl roznos novin, avšak ani zde neměl vhodné podmínky, pro jeho výkon. V létě byl spokojený, avšak v zimě z důvodu brzkého stmívání a nedostatečného osvětlení se objevovaly potíže s orientací. S manželkou také z domova navlékaly korále na základě zadání firmy. Zde byl opět problém ve zrakovém vnímání. V případě větších korálů bylo vše v pořádku, v případě menších už práce nebyla tak lehká a činila velké problémy a bolely ho oči. Na této pozici vydržel 3 roky do skončení činnosti firmy.

Momentálně pracuje 2 roky jako uklízeč v domě s pečovatelskou službou na dobu určitou. V příštím roce mu smlouva vyprší, pokud mu bude nabídnuto její prodloužení, přijme jej. Pracuje 3 hodiny denně ve všední dny, mimo středy. V zaměstnání žádné kompenzační pomůcky kromě sluchadla a brýlí nepotřebuje. Jedinou podmínkou je práce za dobrých světelných podmínek. V zaměstnání komunikuje pomocí znakového jazyka, která jedna z kolegyň ovládá. Pokud není jeho kolegyně přítomná, komunikuje pomocí zvětšeného písma nebo pomocí tlumočnické služby Tichého světa, kterou využívá i u lékaře nebo na úřadech.

Kolegy hodnotí pozitivně, seznámili jej s provozem domova s pečovatelskou službou, vše mu vysvětlili. Práci vykonává sám, kolegové pouze zkontrolují jeho práci, zda je vše v pořádku a není něco, čeho by si

nevšiml, např. pavučiny, které svým zrakem špatně zaznamená. Jediné bariéry zaznamenává v úklidu výškách právě zmíněných pavučin.

Dále je zaměstnán pro jednu z organizací pro hluchoslepé na dohodu o provedení práce na pozici předseda. V popisu práce má tvorbu časopisu, kopie různých dokumentů, vytváření příspěvků na sociální síť a také fotografie nebo workshopy pro děti.

Momentální zaměstnání mu zprostředkovala jedna z organizací pro neslyšící, předchozí zaměstnání organizace pro hluchoslepé. Služeb organizací pro neslyšící nebo hluchoslepé tedy využívá.

Je rád, že má možnost pracovat, avšak výběr profesního uplatnění pro HS hodnotí jako velice špatný a malý. Pokud mu momentální zaměstnavatel neprodlouží smlouvu, netuší, zda najde jiné zaměstnání, popřípadě kdy.

Respondent D

Respondent D je muž ve věku 68 let. Zrakového postižení si začínal všimnout v období školní docházky, ve věku 13 let. Postupně se jeho zrakové postižení zhoršovalo a korekce brýlemi byla potřeba větší a větší. Ve 44 letech přestal vidět úplně. Sluchové postižení se u něj projevuje od narození. Ani u jednoho z postižení netuší stupeň a ztrátu, avšak tvrdí, že nevidí vůbec a slyší pouze se sluchadly. Kromě sluchadel využívá hodinky s hlasovým výstupem, počítač a červenobílou hůl. Pomůcky k samostatnosti příliš nepotřebuje, protože bydlí v domě s pečovatelskou službou, kde zajišťují stravu, praní prádla nebo úklid. Momentálně nepracuje a v zaměstnání mimo sluchadel žádné kompenzační pomůcky nevyužíval.

Mezi komunikační systémy, které využívá patří orální řeč, s manželkou, která je také hluchoslepá využívá Lormovu abecedu a taktilní znakový jazyk.

Z nabídky, která se mu dostala, si chtěl vybrat zámečníka, avšak později volbu na základě konzultace s ředitelem školy změnil a měl možnost vyučit se klempířem v Praze, což vnímá velice pozitivně.

Po studiu pracoval jako vzduchotechnik, poté mu zemřel otec a jeho matka s bratrem zůstali sami, z tohoto důvodu odešel ze zaměstnání a hledal si práci blíže domova. Ucházel se o práci vykonávané na střeších domů, vybrali však druhého zájemce, respondent D tvrdí, že z důvodu absolvované vojenské služby druhého uchazeče. Zaměstnání hledal dál a našel si pracovní místo jako zámečník. I toto zaměstnání změnil, z důvodu nízkého finančního ohodnocení, a začal pracovat jako

vrtař. V tomto zaměstnání si začal všimnout progresu svého zrakového postižení. Přestal vidět na díry, které vrtal a po návštěvě lékaře, který mu diagnostikoval zrakové postižení zaměstnání ukončil. V této době také šel bydlet do domova s pečovatelskou službou společně se svojí matkou a bratrem, který byl také hluchoslepý. Ani bratr, ani matka již nežijí. V domově s pečovatelskou službou se seznámil s momentální manželkou.

Pracovat chtěl i nadále, avšak nabídka byla velice omezená. Uvádí, že slyšel, že organizace pro neslyšící a hluchoslepe nabízí možnost profesního uplatnění, on však žádnou nabídku pro sebe nezaznamenal. První nabídku obdržel až od domova s pečovatelskou službou. Jednalo se o výrobu drátěných košilí, které mohl vyrábět v prostorách domova s pečovatelskou službou v jedné z nabídnutých místností. Tuto nabídku získal na základě odchodu jednoho ze zaměstnanců firmy. Košile již momentálně nevyrábí, neboť o zaměstnání přišel. Důvod ukončení pracovního vztahu netuší, nikdo mu jej nesdělil. Avšak sám si myslí, že práci neodváděl dostatečně kvalitně. Nedokázal odlišit chybný kroužek – materiál ze kterého se košile vyráběly a košile s ním vyrobil. Tvrdí, že pokud by jej někdo na vadný kus nebo chybu ve výrobě upozornil, vše by opravil a nemusel by být problém. Pracoval by i dále, ale nenašla se pro něj vhodná nabídka. Od několika osob z domova ví, že se věnují ruční výrobě a rád by se také přidal, avšak z důvodu vyššího věku, jej firma odmítla zaměstnat.

Co se týká bariér v zaměstnání, které respondent D absolvoval, uvádí pouze potřebu vědět, zda se v jeřábu nachází potřebný pracovník, když pracoval jako vrtař a potřeboval přemístit materiál. Mnohdy byly potíže v komunikaci, zejména z důvodu velké vzdálenosti.

V možnostech profesního uplatnění osob s hluchoslepotou se neorientuje a nemá s čím porovnávat. Pouze vychází ze zkušeností ostatních, kteří posun k lepšímu vnímají.

Členem organizací pro hluchoslepe byl v minulosti, momentálně již ne, z důvodu progresu svého postižení a finanční situace nemá prostředky dopravit se na setkání organizace nebo týdenní pobyty. Nepamatuje si ani, že by někdo z jeho známých obdržel nabídku zaměstnání od některé z organizací.

Respondent E

S respondentem E probíhal rozhovor pomocí taktilního znakového jazyka za pomoci jejího manžela. Respondent E je žena ve

věku 56 let, která pochází z rodiny s několika neslyšícími sourozenci. Respondentka E má vrozené sluchové postižením a získané zrakové postižení, které získala po úrazu, když ji zbili zloději při vykrádání jejího bytu. Následně strávila nějakou dobu na psychiatrii a momentálně bydlí v domě s pečovatelskou službou. Respondentka E má zbytky sluchu a rozezná světlo a tmu.

Sluchové postižení nekompensuje sluchadly, využívá pouze červenobílou hůl, dříve využívala i počítač, s progresí zrakové vady přestala.

Komunikuje pomocí taktilního znakového jazyka, psaní písmen do ruky, Lormovy abecedy a ovládá Braillovo písmo.

Respondentka E má základní vzdělání. O další studium neměla zájem, nebavilo ji to. Po ukončení vzdělání si našla zaměstnání v závodní firmě na výrobu motorek, kde pracovala 19 let. Zaměstnání ukončila z důvodu zmíněného úrazu, tedy z důvodu vzniku zrakového postižení a psychických potíží.

Momentálně vyrábí produkty z papíru. Z překladu nebylo jisté, co respondentka E vyrábí, zřejmě se však jedná o různé obálky, přání, předchystání šablon a podobné výrobky z papíru. Pracuje v dílně, do které pravidelně dochází. Pracovní doba je velice nepravidelná, pracují dle zadané práce – 1x týdně, 1x za měsíc, je to různé. Respondentka E by však chtěla pracovat více, než je momentálně možné, raději by pracovala každý den. Z tohoto důvodu je se zaměstnáním spokojená pouze napůl. Další nevýhodou, kterou vnímá a souvisí s nízkým počtem odpracovaných hodin je nízké finanční ohodnocení.

Zaměstnavatel neposkytuje žádnou podporu, ani asistenci, ani tlumočení. Jiné zaměstnání by uvítala, ale obává se, aby jí nebyl odejmut invalidní důchod. Dříve pracovala jako vidící, nemá informace o tom, jaké profesní uplatnění měli osoby s hluchoslepotou v minulosti a nyní.

Respondentka E dříve využívala organizací pro neslyšící, po ztrátě zrakového vnímání již nevyužívá. Nabídku zaměstnání od organizací nedostala, pouze nabídky na pobytové zájezdy. Momentální zaměstnání ji zprostředkoval bývalý ředitel domova s pečovatelskou službou, kde bydlí.

Respondent F

Respondentovi F je 34 let a je mužského pohlaví. Na jeho ztrátu zraku přišla rodina krátce po narození, ztráta sluchu se projevila ve 4 letech. Stupeň zrakového postižení je úplná nevidomost a sluchové

postižení má respondent F středně těžkou percepční nedoslýchavost. Mezi pomůcky podporující sluchové vnímání, které respondent F, využívá patří sluchadla, počítač s hlasovým výstupem a braillovým řádkem, váhu a teploměr s hlasovým výstupem a mobilní telefon s hlasovým výstupem. Dále využívá Pichtův psací stroj a bílou hůl. Za pomoci sluchadel komunikuje orální řečí, dále přes uzpůsobený počítač.

Respondent F vystudoval dvě vysoké školy – právo na právnické fakultě a sociální práci na fakultě teologické. Tento obor si zvolil zejména z toho důvodu, aby mohl pomáhat jiným osobám se zdravotním postižením. V rámci vysokých škol plnil povinné praxe, avšak odtud nabídka na budoucí spolupráci dlouho nedorazila a ani tuto praxi nevnímá za příliš přínosnou. Nabídka dorazila, až když chodil na praxi do pracovní skupiny.

Zaměstnání, které nyní vykonává, vykonává od ukončení svých studií. Respondent F pracuje na pozici sociálního pracovníka po dobu 5 let na poloviční úvazek. Zaměstnání si našel díky pracovní skupině na krajském úřadě, kam docházel již během studií. Sám se zajímal a ptal, zda by se pro něj nenašlo nějaké pracovní místo. Respondent F sám říká, že měl velké štěstí, neboť se právě v tento moment uvolnilo místo v poradně. Nebere to však jako samozřejmost, ale náhodu a štěstí, uvědomuje si, že není lehké najít jako osoba s HS profesní uplatnění, a navíc takhle rychle. Během pracovní doby poskytuje poradenskou činnost osobám se zdravotním postižením, věnuje se konzultacím, studování legislativy a psaní výkazů.

V rámci svého profesního zaměření se také účastní školení pro sociální pracovníky. Možnost rekvalifikace by také uvítal, avšak pouze v místě bydliště. Jednalo by se zejména o školení týkající se mobilních aplikací nebo internetového bankovníctví.

V zaměstnání využívá sluchadla, mobilní telefon s hlasovým výstupem a také počítač s hlasovým výstupem a braillovým řádkem. Tyto kompenzační pomůcky mu poskytl zaměstnavatel, momentálně žádné další pomůcky nepotřebuje. V případě nedostatečné schopnosti vykonat zadaný úkol, má respondent F k dispozici administrativní pracovníci, která mu pomáhá nejen s administrativou, ale také v rámci osobní asistence na různých setkáních s klienty nebo kontroluje napsané dokumenty, aby byly bez překlepů. Pokud by se jednalo o nějakou další podporu, je respondent F spokojený a není nutná. Jediné, co jej napadá, je možnost práce z domova, např. v případě nevolnosti nebo pokud nejsou klientské hodiny. Avšak pro respondenta F se nejedná o nic

důležitého, spíše dobrovolného. Tento systém práce absolvoval v rámci koronavirové situace a ví, že práci zvládal i z domova. Další nedostatek vnímá v klientských dokumentech, které si musí upravit, tak aby je mohl přečíst. Opět se ale, jak sám zmiňuje, nejedná o velký problém.

Ve svém zaměstnání je spokojený, je rád, že může pracovat a naplnit tak svůj den. Uvádí, že by ocenil, kdyby mohl více přednášet a seznámit veřejnost s problematikou hluchoslepoty.

Respondent F je také členem několika organizací pro hluchoslepe, jejich služby využívá od roku 2015. V jedné z nich působí na pozici tajemníka. V další organizaci pořádá sportovní akce, zhruba 1x týdně, opět v rámci dohody o provedení práce.

Podle respondenta F je velice složité najít si profesní uplatnění jako osoba s hluchoslepotou z důvodu potřeby klidného, nehlukného prostředí. Také uvádí, že jej velice unavuje dlouhodobé cestování. Další potíže vnímá v komunikaci a interakci s okolím. Avšak uvádí, že dnes je velké množství pomůcek, které usnadňují výkon zaměstnání.

Na závěr také zmiňuje, že je veřejnost, včetně zaměstnavatelů nedostatečně informovaná o osobách s hluchoslepotou, jejich životě a schopnostech. Lepší situaci vnímá u zaměstnávání osob se zrakovým postižením, ale u osob s duálním smyslovým postižením jsou zde dle respondenta F velké nedostatky. Další problém v uplatnění osob s hluchoslepotou vnímá v místě bydliště, on sám žije ve městě, nemusel tak svoji dosavadní situaci měnit, avšak pokud by bydlel na vesnici, nemyslí si, že by měl tolik příležitostí, popřípadě by jej musel někdo do a ze zaměstnání každý den dovézt. Samotný výdělek by se opět o značnou část zmenšil.

Respondent G

Respondentka G ve věku 62 let, ženského pohlaví má sluchové postižení od dětství, zrakového postižení si začala všímat později, ve středním věku. V případě zrakového postižení respondentce G zbývá 20 % zraku a 40 % sluchu. Z pomůcek kompenzujících zrakové i sluchové postižení využívá sluchadla, čtečku, mobilní telefon, hodinky a váhu s hlasovým výstupem, červenobílou hůl a přizpůsobený počítač. Respondentka G se dorozumívá orální řečí, Lormovou abecedou, prstovou abecedou, kterou se naučila již jako dítě, a také ovládá Braillovo písmo. V případě potřeby poslat dopis nebo psaní, využije notebooku, na kterém si adresu napíše, následně vytiskne a nalepí na obálku.

Respondentka G vystudovala střední odbornou školu s maturitou, obor provozní chemik se zaměřením na farmacii. Původně chtěla studovat pedagogiku, avšak učitelé pochybovali o jejich dovednostech a volbu ji rozmluvili. Později si toto vzdělání doplnila na základě vlastní iniciativy.

Respondentka G je momentálně v invalidním důchodě, v zaměstnání využívala pouze sluchadla a brýle. Po dokončení vzdělání pracovala v oboru a vyráběla léky, následně pracovala na pozici laborantka. Po mateřské dovolené nastoupila do školství jako vychovatelka a následovalo třídnictví. Na pozici pedagoga pracovala 17 let, a i nyní ve škole od roku 2014 provádí dobrovolnickou činnost. Do školy dochází na 2 hodiny týdně, pomáhá s kreslením forem a vede ruční práce. Škola jí sama nabídla tuto možnost aktivity, protože po jejím odchodu zde nebyl žádný učitel, který by ji nahradil. Zaměstnání musela v 54 letech opustit z důvodu progresu svého zrakového postižení. Svoji dobrovolnickou činnost vnímá velice pozitivně, má nejen náplň dne, ale také dětem něco nového předá, a dokonce se seznámí s jejím handicapem. Často se účastní i projektových dnů, kde také blíže představí své zdravotní postižení a děti si mohou na chvíli vyzkoušet, jak se pohybovat s holí nebo si vyzkouší jiné kompenzační pomůcky.

Kolegy hodnotí také velice pozitivně, pomáhají jí nejen s orientací ve škole, ale také v rámci přípravy materiálů, které bude využívat.

Mimo tuto dobrovolnickou činnost hledala i zaměstnání v chráněné dílně, tam však byla odmítnutá z důvodu jejího bývalého povolání a obav, že jim bude jejich práci jako bývalá pedagožka příliš řídit. Zkoušela si najít zaměstnání i v jiných firmách, vždy však byla kvůli svému postižení odmítnuta, i přes to, že vysvětlila, jak je manuálně zručná. Za dobrovolnou činnost ve škole je vděčná a tvrdí, že ji zaměstnali kvůli tomu, že ji znají déle a opravdu ví, jak je manuálně zručná.

Ráda by pracovala na plný úvazek, to jí však nebylo umožněno. Problém také vnímá v přepravě do zaměstnání, potřebovala by osobní asistenci. Uvítala by možnost pracovat jako průvodce, masér, na počítači nebo by se ráda věnovala ruční práci. Byla by ráda i za rekvalifikační kurz právě na masérství, avšak zde se objevují bariéry nejen vzdálenostní, ale také finanční.

Také pracuje 1,5 hodiny týdně pro nadaci. Jedná se o práci v domově pro seniory, kde s nimi provádí výtvarnou činnost. K práci má vždy vše potřebné nachystáno.

Z důvodu progresu svého postižení nemůže srovnat, jaké pracovní možnosti měli osoby s HS v minulosti, protože nemá vlastní zkušenost. Pouze si myslí, že osoby s HS byli dříve izolováni od veřejnosti a nyní mají více prostoru realizovat se.

K momentální situaci uvádí, že zaměstnavatelé, kteří mají povědomí o duálním smyslovém postižení, jsou více ochotní zaměstnávat tyto osoby. Ale i tak je to velice složité a náročné.

Využívá služeb organizace pro hluchoslepy od roku 2014 a její podporu a služby hodnotí pozitivně. Pomáhá jí v právních i pracovních záležitostech. Nabídka na zaměstnání dostala, avšak tvrdí, že z důvodu bydlení na vesnici, jsou její možnosti omezené.

Respondent H

Respondentem H je žena ve věku 62 let. Sluchové postižení začala vnímat ve čtyřech letech, uvádí, že se možná jednalo o sluchové postižení vrozené, ale to už není schopna dokázat. Její matka na její sluchovou ztrátu přišla ve 4 letech, lékaři dobu ztráty sluchového vnímání odhadují na 2 roky života. Úbytek zrakového vnímání začala vnímat nejprve při šeru, kdy jí připadalo, že hůře vidí, avšak nedávala tomu velkou váhu. Prvního zásadního rozdílu si všimla při návštěvě Západních Tater, kdy při šeru spadla do příkopy. Následně si také začala všimnout potíží v zaměstnání, kdy měla potíže vidět děti přikryté pod dekou. V 28 letech přišla diagnóza Usherova syndromu. Respondentka H má zbytky sluchu a zrakové postižení třetího stupně a šedý zákal. K zhoršení zraku také dle jejích slov přispěl stres ze ztráty manžela.

Z pomůcek podporující sluch využívá sluchadla. Mezi optickými pomůckami uvádí dalekohledové systémy. V případě potřeby zvětšit písmo využívá počítač nebo lupu. Pro lepší orientaci a samostatnost využívá červenobílou hůl. Pokud je to možné využívá služby asistence.

Při komunikaci využívá orální řeč, krajně Lormovu abecedu, myslí si však, že s orální řečí si již vystačí do konce života a další komunikační systém nebude potřeba. Znakový jazyk z důvodu zrakového postižení není schopna ovládat. Již od zjištění sluchového postižení ji matka učila odezírat, ani tato možnost již není vzhledem k zrakovému postižení možná.

Respondentka H vystudovala střední ekonomickou školu a následně absolvovala nástavbu na střední pedagogické škole. Ekonomickou školu studovat nechtěla, rozhodla se pro ni kvůli rodičům, kteří nechtěli, aby studovala gymnázium v Praze. Původně chtěla

studovat umělecký obor, ale neměla dostatečnou podporu ze strany rodičů. Během několika let zjistila, že jí tvořivá práce chybí a její potřeba realizovat se je větší a větší. Rozhodla se pro studium pedagogické školy se zaměřením na výtvarnou činnost.

Respondentka H momentálně na plný nebo zkrácený úvazek nepracuje, do zaměstnání docházela do 30 let, následně pracovala z domova.

První zaměstnání, které respondentka H absolvovala byla referentka, avšak kvůli hlučnému a zapáchajícímu prostředí zaměstnání brzy opustila. Poté si našla práci na vysoké škole, kde byla 3 roky vedoucí sekretariátu, mezi náplň její práce patřil přepis, zařizování schůzek a administrativa, avšak ani zde nebyla spokojená. V rámci svého studia na střední škole pro sluchově postižené, si vybudovala kontakty, na které se ozvala s prosbou o zaměstnání, uspěla a pracovala jako vychovatelka. Na této pozici pracovala do doby zhoršení zrakového vnímání. V zaměstnání využívala sluchadel, stupeň zrakového postižení nebyl tak velký, aby optické pomůcky potřebovala. Respondentka H si pouze upravila prostory kanceláře ke svým potřebám. Podporu ji žádný zaměstnavatel neposkytoval. Neměla potřebu.

Po ukončení pracovního poměru měla možnost dále vést výtvarný kroužek, kterému se chvíli věnovala. Poté se zaměřila na astrologii, kterou vykonávala z domova. I v současné době by se ráda věnovala nějaké aktivitě. Zmiňuje divadelní činnosti pro děti nebo výtvarný kroužek, který by zvládla. Také v nadsázce uvádí, že by zvládla pracovat v kanceláři se schopným týmem. Rekvalifikační kurz by uvítala, pokud by byl pouze pro osoby s hluchoslepotou.

Vliv hluchoslepoty na profesní život vnímá jako veliký, i přes to, že si svoje postižení nepřipouštěla, byla přizpůsobivá. Uvádí, že největší potíže se objevují v komunikaci. V rámci své pozice vychovatelky ve škole pro sluchově postižené uvádí výhodu oproti ostatním pedagogům, kteří neměli se sluchovým postižením takové zkušenosti. Kvůli svému postižení ale měla, jak sama říká jednu směnu navíc a bylo to velice vyčerpávající a stresující. S kolegy neměla nikdy problém, snažili se vyjít vstříc, doteď udržují přátelské vztahy.

Dle jejího názoru je každá osoba s hluchoslepotou jiná, jinak průbojná a svérázná, vždy záleží na oboru, pracovní pozici. Ale najít profesní uplatnění pro osobu s hluchoslepotou je obtížné.

Je členkou organizace pro hluchoslepe od doby vzniku organizace. Zde má dohodu o provedení práce. Věnuje se zejména pořádání pobytů a

výtvarné činnosti. Organizace jí při hledání zaměstnání nepomohla, tvrdí, že na to není zaměřená, ale pokud by bylo potřeba, určitě by byla nápomocná a snažila by se najít nějaké řešení. Jednou respondentka H navštívila úřad práce, jedná se však o dobu před 30 lety, a byla otřesena jednáním a přístupem úřadu v případě zaměstnání osob s hluchoslepotou. Poté si zřídila živnostenský list a věnovala se výše zmíněné astrologii.

Respondent I

S respondentem I probíhal rozhovor skrze emailovou korespondenci. Respondent I je žena ve věku 35 let. Respondentce I byla zjištěna částečná hluchota v 1 roce života. Ve třech letech jí byla následně diagnostikována oboustranná nedoslýchavost se ztrátou 78 %. Sluch se již nezhoršuje. Zrakové potíže začala vnímat v 10 letech, zejména v šeru. Následně ve věku 21 let respondentce I byl diagnostikován Usherův syndrom druhého typu. Zrakové vnímání je také ovlivněno silným šedým zákalem. Respondentka I má ztrátu 10-11 dioptrií a zorné periferní pole k 5-10 stupňům.

Pro kompenzaci svého sluchového postižení nevyužívá sluchadla, nedokázala se s nimi sžít. Pro komunikaci tak využívá zbytky sluchu a odezírání. Znakový jazyk ani Lormovu abecedu nevyužívá. Pro bezpečný pohyb v prostoru i přes den potřebuje respondentka I dobré osvětlení, ideálně žluté světlo. Právě tyto světla má dle své potřeby uzpůsobena. Při pohybu venku a příliš velkém oslnění využívá sluneční brýle. Dále využívá tmavého podkladu na počítači a bílého písma. Pokud se dívá na televizi, což nebývá moc často, využívá vysoké hlasitosti a titulků. Pokud jí někdo volá, vibrují jí hodinky na zapěstí. Právě mobilní telefon a jeho aplikace hodně využívá pro komunikaci. Příliš mnoho pomůcek nevyužívá, nevyužívá ani červenobílou hůl, také se s ní zatím dostatečně nesžila. Její oporou a pomocí jsou zejména manžel, syn a její sestra, kteří ji pomáhají nejen doma, ale také v prostoru a při zařizování různých záležitostí – lékař, úřady apod. Do budoucna přemýšlí nad vodícím psem, aby mohla být více samostatná.

Respondentka I vystudovala střední školu s maturitou v oboru grafický design a tiskové techniky, umělecké zaměření ji vždy lákalo a bavilo. Ve škole však nebyla spokojená z důvodu odlišné představy o výuce. Využívaly se zejména počítače a zrak respondentce I činil velké obtíže. Také měla potíže odezírat z tváře pedagoga při nevhodném osvětlení.

Respondentka I pracuje v chráněné dílně na poloviční úvazek. Před touto prací byla zaměstnaná na úřadech – katastrální, exekutorský, finanční jako administrativní pracovnice. Jako administrativní pracovnice byla zaměstnaná na plný úvazek, z důvodu progresu zrakového postižení musela práci opustit. Začala vnímat potíže zejména při práci na počítači. Následně si zažádala o plný invalidní důchod a práci v chráněné dílně na poloviční úvazek. Na tuto pozici čekala půl roku a nyní je za ni vděčná. Do práce dochází od pondělí do čtvrtka. V náplni práce má respondentka I výrobu keramických výrobků, různé zvonky, pokladničky a tak dále. Také se věnuje práci v administrativě v případě potřeby. Dříve se jí věnovala více. Tvrdí, že dříve zvládala práci na počítači lépe a chodila do pracovně právní poradny, momentálně jí vedoucí tyto činnosti omezila. Do práce ji odveze manžel nebo jede sama městskou hromadnou dopravou. Potíže se objevují v zimním období, kdy je brzy tma a také šero. Do práce musí respondentku I vést manžel nebo tchán. Také i přes prosbu nebylo u vchodu do chráněné dílny umístěno světlo a místo je velice tmavé, orientovat se tak musí hmatem nebo využívá baterku.

K výkonu zaměstnání respondentka I potřebuje opět dobré osvětlení. Využívá tedy stolní lampičku. V případě potřeby orientace ve složitějším prostoru, má k dispozici kolegyně, které jsou jí velice nápomocné i při tlumočení. Občasné potíže vnímá při práci s počítačem, kdy jí nebylo umožněno zjednodušení. Prozatím si vždy zvládla poradit. Uvítala by stabilnější a světlejší místo na výrobu keramiky i na práci s počítačem, který byl přesunut do místnosti, která je tmavá. Dále by uvítala lampičku, kterou sice má, ale ne se žlutým světlem. Tuto lampičku si bude hradit na vlastní náklady.

Respondentka I vnímá velký rozdíl ve změně svého pracovního místa, zejména z důvodu nemožnosti kariérního postupu a také menšího finančního ohodnocení. Z tohoto důvodu by se ráda v budoucnu zaměřila na masérské služby s bylinnou terapií. Kurz prozatím neabsolvovala z důvodu finanční náročnosti a dojezdové vzdálenosti. Nyní by měla také potíže s prostory, kde by mohla činnost vykonávat. Také by nadále ráda pracovala v administrativě, pokud by to bylo možné s duálním smyslovým postižením a pokud by zaměstnavatel upravil podmínky k práci. Zatím se však s takovou nabídkou nesetkala a pro zaměstnavatele, kterým poslala životopis je toto zdravotní postižení velkou překážkou.

Organizací pro hluchoslepé respondentka I nevyužívá, tudíž jí ani nepomohli s hledáním vhodného profesního uplatnění. Práci v chráněné dílně si našla pomoci úřadu práce. Také si myslí, že osoby s hluchoslepotou žijící ve větším městě, mají více možností najít si vhodné zaměstnání, ona sama však žije v městě menším, tedy s menší nabídkou.

4.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo provedeno formou rozhovoru s 9 respondenty různého věku, vzdělání a stupně duální smyslové vady. Všichni respondenti využívají kompenzační pomůcky, nejčastěji se jedná o sluchadlo, které s výjimkou jednoho respondenta využívají všichni. Mezi další pomůcky, které využívají patří počítač, mobilní telefon nebo hodinky, vše s hlasovým výstupem. Většina respondentů využívá červenobílou nebo bílou hůl.

Všichni respondenti byli před vznikem svého duálního postižení zaměstnání. Své zaměstnání byli nuceni ze zdravotních důvodů v 7 z 9 případů změnit či plně opustit. Jeden respondent mohl v zaměstnání pokračovat i přes vzniklé potíže související s progresí duálního smyslového postižení, jeden respondent již na pracovní pozici nastupoval jako hluchoslepý.

Respondenti byli zaměstnání například na pozici cukrář, telefonista, kuchař, uklízeč nebo administrativní pracovnice.

Z celkového počtu osob se momentálně věnují výdělečné činnosti na poloviční úvazek 3 respondenti a jedná se o tyto zaměstnání:

- Uklízeč
- Sociální pracovník
- Výrobce keramiky a práce v administrativě

Všichni pracující respondenti do svého zaměstnání dochází.

5 z 9 respondentů má momentálně se zaměstnavatelem podepsanou dohodu o provedení práce, konkrétně s organizací pro hluchoslepé nebo zrakově postižené. Jeden respondent se angažuje v oblasti politiky, avšak nezmiňoval finanční ohodnocení a říká, že není zaměstnán. Předpokládá se, že se jedná o dobrovolnou činnost. Osoby, které mají s organizací dohodu o provedení práce nevnímají svoji finanční odměnu natolik, že

by se v případě jejího zrušení, přestali věnovat svým aktivitám, jako doposud.

Formě dobrovolné činnosti bez finančního ohodnocení se věnují 2 respondenti, jeden z respondentů by v budoucnu rád seznámil širokou veřejnost s problematikou hluchoslepoty na základě dobrovolné činnosti.

Respondenti, kteří jsou momentálně zaměstnáni jsou ve většině případů spokojeni. Jeden respondent není spokojen z důvodu nepravidelnosti pracovní doby a také nízkého finančního ohodnocení související práce s nízkou hodinovou dotací. Respondenti, kteří pracovali v minulosti byli také se zaměstnáním spokojeni, pokud ne, hledali jinou pracovní pozici, která jim vyhovovala.

Respondenti, kteří nejsou momentálně zaměstnáni by z důvodu nízkého finančního příjmu a nedostatečné náplně dne uvítali nabídku pracovní pozice s pravidelnou a vyšší hodinovou náročností. Avšak nabídku neobdrželi od organizací a ani sami již nedokáží najít vhodné profesní uplatnění.

Cílem výzkumného šetření této bakalářské práce bylo zmapovat situaci profesního uplatnění osob s hluchoslepotou. Do kvalitativního výzkumného šetření ve formě rozhovorů se zapojilo 9 respondentů – 5 žen a 4 muži, různých věkových kategorií, s různou dobou vzniku duálního smyslového postižení a různými zkušenostmi v profesním uplatnění. V bakalářské práci bylo stanoveno 5 výzkumných otázek, jejichž závěry a výsledky jsou uvedeny níže.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké měli osoby s hluchoslepotou možnosti profesního uplatnění v minulosti a jaké jsou aktuální možnosti profesního uplatnění pro osoby s hluchoslepotou?

Při porovnání respondentů, vyššího věku, kteří jsou již ve starobním důchodě a respondentů, kteří momentálně pracují, lze vidět mírné rozdíly v pracovních pozicích, na kterých pracují. Dříve respondenti pracovali zejména manuálně – technik, ruční výroba. Nyní lze najít uplatnění i v oblasti administrativy, pedagogiky nebo sociálních služeb.

Všichni dotazovaní respondenti se shodli na tom, že pro osobu s hluchoslepotou je velice obtížné najít si profesní uplatnění. Zaměstnavatelé nejsou dostatečně informováni o problematice hluchoslepoty a nejsou přístupní zaměstnávat osoby s HS. Často jsou mylně přesvědčeni o jejich nedostatečných schopnostech a kvalitách.

Zde vnímají potíže zejména v komunikaci, která by se dle respondentů měla zlepšit a mnohdy je potřeba přítomnost tlumočníka. Problémy vnímají také respondenti v místě bydliště. Více nabídek přichází z měst, na vesnicích je nabídka značně omezena.

Většina však uvádí, že se situace v porovnání s minulostí zlepšila a někteří zaměstnatelné jsou po vysvětlení podmínek a schopností daného člověka navázat pracovní vztah s osobou s HS.

Výzkumná otázka č. 2: Jakým způsobem probíhala u osob s hluchoslepotou příprava na povolání?

Volba a příprava na profesní uplatnění probíhala u respondentů velice různorodě. Ve výzkumném vzorku dosáhl nejvyššího vzdělání respondent, který vystudoval dvě vysoké školy. 3 respondenti ukončili vzdělání střední odbornou školou s maturitou. 2 respondenti vystudovali střední odborné učiliště bez maturity a 3 z 9 (tj. 33 %) respondentů základní školu. Obory škol se různí. V několika případech (4 z 9) nebyli respondenti se svojí nebo volbou rodičů spokojeni, a tak se rozhodli, doplnit si chybějící vzdělání v podobě kurzů nebo studia na střední škole.

Rozdílná je také výše dosaženého vzdělání dle věku respondentů. Respondenti ve věku 50 let a výše mají ve většině případů (5 ze 7) nejvyšší dosažené vzdělání základní nebo střední odborné učiliště. Dva respondenti ve věku 50 let a výše mají dosažené vzdělání střední odborné. Respondenti ve věku 34 a 35 let mají dosažené vzdělání střední odborné nebo vysokoškolské.

Výzkumná otázka č. 3: Jakou roli mají organizace pro osoby s HS u profesního uplatnění?

Organizací pro hluchoslepe využívá 6 z 9 (tj. 66 %) respondentů. Dva respondenti využívali v minulosti, jeden nikdy. V případě hledání zaměstnání byli respondenti ve většině případů samostatní a služeb organizací pro hluchoslepe nevyužili nebo nezaznamenali žádnou nabídku v oblasti profesního uplatnění.

Pomoc organizace zaznamenali dva respondenti, jeden uvádí, že se na pomoc s profesním uplatněním organizace, jejíž je členem nezaměřuje, avšak v případě potřeby by jistě byla nápomocná.

Výzkumná otázka č. 4: Jaké profesní a rekvalifikační možnosti by osoby s hluchoslepotou uvítali?

Respondenti byli dotazováni, zda by uvítali nějakou formu rekvalifikace či profesní možnost, která jim nebyla nabídnuta. Ve většině případů by formu rekvalifikace a kurzů respondenti momentálně nevyužili, protože již nepracují a nepotřebují to. Pokud se však ohlédlí do minulosti, zmínili kurz masérství nebo počítačový kurz. Co se týkalo osob, které momentálně mají zaměstnání, rekvalifikační kurzy by uvítaly a opět se jednalo o kurz masérství. Také byl zmíněný kurz zaměřený na mobilní aplikace a internetové bankovníctví.

Velké množství respondentů během svého života sami absolvovali kurzy, aby se mohli profesně posunout. Respondenti často nebyli spokojeni s volbou svého studijního oboru a chtěli se vydat jiným směrem. Respondenti absolvovali kurz masérství, kurzy pro sociální pracovníky nebo kurz manažera.

Často bylo zmíněno, od pracujících i nepracujících, že by kurz absolvovali, ale je to pro ně finančně i vzdálenostně náročné. Další podmínkou, pod kterou by kurz někteří respondenti absolvovali bylo, aby byl kurz umožněn navštěvovat pouze osobám s hluchoslepotou.

Výzkumná otázka č. 5: Jakou další podporu při profesním uplatnění by osoby s hluchoslepotou uvítali?

Několik respondentů odmítá další podporu či pomoc ze strany zaměstnavatele. Dle jejich slov jí nevěří nebo si dokázali sami poradit a své postižení si nepřipouští. Pokud by se jednalo o nějakou formu podpory, byla by to práce z domova, asistence nebo tlumočnické služby. Většina respondentů vnímá potíže v zaměstnání zejména v komunikaci, zde by se nabízela možnost tlumočnicka.

Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi

V rámci výzkumného šetření realizovaného prostřednictvím rozhovorů s devíti respondenty s hluchoslepotou bylo zjištěno, že se osoby s hluchoslepotou setkávají s několika bariérami v rámci svého profesního uplatnění. Na základě výsledků uskutečněného výzkumného šetření je možné stanovit určitá doporučení pro praxi, aby mohlo dojít k případnému zlepšení v oblasti hluchoslepoty a profesního uplatnění.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že osoby s hluchoslepotou se setkávají s potížemi při hledání zaměstnání. Z tohoto důvodu je nutné

zajistit vyšší informovanost široké veřejnosti, zejména zaměstnavatelů o problematice hluchoslepoty, pracovních schopnostech osob s hluchoslepotou a také v návaznosti na vzniklé potíže v komunikaci, informovat o možnostech služeb tlumočnicků. Informovanost široké veřejnosti by bylo možné zajistit pomocí informačních brožur nebo například videí na sociálních sítích, které jsou v současné době velice oblíbené zejména mladou generací, která je budoucnost pracovního trhu. V případě zaměstnavatelů by se nabízela možnost zvýšení informovanosti ze strany úřadu práce nebo organizací sdružující osoby s hluchoslepotou.

V provedených rozhovorech bylo také zmíněna nedostatečná informovanost a nabídka profesního uplatnění od organizací pro hluchoslepé. V tomto případě se nabízí více informovat členy organizací, popřípadě zvýšit nabídku nabízených pracovních pozic nebo navázat spolupráci se zaměstnavateli.

Dále z rozhovorů realizovaných v rámci této bakalářské práce vyplývá nedostatečná nabídka rekvalifikačních kurzů, popřípadě jejich finanční a vzdálenostní náročnost. Zde se samozřejmě nabízí možnost využití úhrady nákladů rekvalifikace ze strany úřadu práce po splnění daných podmínek. Respondenti také zmínili, že by se rekvalifikačních kurzů zúčastnili pouze pokud by se jednalo o kurz pro hluchoslepé. Zde je nabídka velice omezená a opět se nabízí prostor pro organizace pro hluchoslepé, které by mohly nejen shromáždit dostatek účastníků kurzu, ale také na základě poptávky nalézt vhodný kurz.

Díky zvýšené kvalifikaci spojené se zvýšenou nabídkou od organizací by mohli osoby s hluchoslepotou uplatnit své dovednosti a najít vhodné zaměstnání v oboru s odpovídajícím finančním ohodnocením.

V rámci možné podpory od zaměstnavatele nebyly zmíněny formy podpory, které by byly dle respondentů podstatné a respondenti se charakterizují jako přizpůsobiví. Avšak ze získaných dat vyplývá potřeba tlumočnické služby a také občasné osobní asistence.

5 Závěr

Hluchoslepota neboli duální smyslové postižení spadá do kombinovaného postižení, které má dopad nejen na osobní a společenský život, ale také na oblast vzdělávání a profesní uplatnění. Profesní uplatnění je součástí každodenního života většinové společnosti a napomáhá nejen se socializací, ale také rozvojem osobnosti jedince. Bakalářská práce se zaměřuje na osoby s hluchoslepotou a jejich profesní uplatnění na trhu práce. Celá práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V praktické části byla vysvětlena problematika hluchoslepoty, definice, etiologie, klasifikace a také kompenzační pomůcky a systémy využívající osobami se zrakovým, sluchovým a duálním smyslovým postižením. Dále se praktická část zaměřila na možnosti vzdělávání v České republice s následným profesním uplatněním. Praktická část práce byla zaměřena na naplnění cíle práce a zodpovězení 5 výzkumných otázek.

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit jaké jsou možnosti profesního uplatnění osob s hluchoslepotou

Závěrečné šetření shrnuje data, která vyplynula z rozhovoru s jednotlivými respondenty. Dle získaných dat byli respondenti zaměstnání před vznikem svého postižení a následně byli ve většině schopni nalézt profesní uplatnění i po vzniku nebo progresi smyslového postižení.

Z výzkumu vyplývá, že se respondenti setkávali zejména s komunikačními bariérami. Další obtíže, kterým museli čelit při hledání vhodného profesního uplatnění byla vzdálenost zaměstnání od místa bydliště a s tím související nabídka zaměstnání, která byla ve městech větší než v obcích.

Dalším faktem, který vzešel z výzkumného šetření a výpovědí jednotlivých respondentů výzkumu, je nedostatečná informovanost široké veřejnosti, zejména zaměstnavatelů o problematice hluchoslepoty. Především se jedná o pochyby a předsudky o nedostatečné kvalifikaci a schopnostech osob s hluchoslepotou. Z výzkumného šetření tedy vyplývá potřeba zaměřit se právě na informovanost široké veřejnosti.

Podpora, kterou by osoby s hluchoslepotou v zaměstnání uvítali není nijak výrazná, neboť se většina respondentů snažila vykonávat své zaměstnání bez pomoci a často si své postižení nepřipouštěli.

Dále si lze všimnout, že většina respondentů své zaměstnání hledala sama, bez pomoci organizace pro hluchoslepé. Zde se naopak nabízí, aby organizace více nabízela a informovala o vhodných pracovních pozicích své členy.

Závěrem lze uvést, že osoba s hluchoslepotou, která hledá vhodné profesní uplatnění musí překonat několik překážek, zejména z důvodu nízké informovanosti veřejnosti a bariérám v komunikaci. V tomto případě se nabízí nápad dalšího výzkumu, zaměřený na informovanost zaměstnavatelů o problematice hluchoslepoty a jejich ochoty zaměstnávat osoby s hluchoslepotou, který by jistě vedl k dalším zjištěním.

Použité zdroje

Beneš, J. (c2009). *Infekční lékařství*. Galén.

Bubeníčková, H., Karásek, P., & Pavlíček, R. (2012). *Kompenzační pomůcky pro uživatele se zrakovým postižením*. TyfloCentrum Brno.

Cardinaux, V., Cardinaux, H., & Löwe, A. (1999). *Ujměte se mě: výchova hluchoslepých dětí*. Scientia.

Finková, D. (2011). *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. Univerzita Palackého v Olomouci.

Havlík, R. (2007). *Sluchadlová propedeutika*. Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů.

Horáková, R. (2012). *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Portál.

Hurych, J., & Štícha, R. (2021). *Lékařská mikrobiologie: repetitorium (3. vydání)*. Stanislav Juhaňák - Triton.

Klenková, J. (2006). *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Grada.

Krauhulcová, B. (2014). *Komunikační systémy sluchově postižených*. Beakra

Kowalík, S., & Baňka, A. (2000). *Perspektivy rehabilitace hluchoslepých*. Wagner Press.

Ludíková, L. (2000). *Vzdělávání hluchoslepých*. Scientia.

Ludíková, L. (2005). *Kombinované vady*. Univerzita Palackého.

POUŽITÉ ZDROJE

Ludíková, L. (2014). *Výzkum kvality života vybraných skupin osob se speciálními potřebami*. Univerzita Palackého v Olomouci.

Michalík, J. (2011). *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Portál.

Neubauer, K. (2018). *Kompendium klinické logopedie: diagnostika a terapie poruch komunikace*. Portál.

Skutil, M. (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Portál.

Souralová, E. (2000). *Vzdělávání hluchoslepých*. Scientia.

Souralová, E., & Horáková, R. (c2008). *Problematika osob s hluchoslepotou a kontaktní tlumočení u hluchoslepých preferujících český znakový jazyk* (2., opr. vyd). Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.

Sovák, M. (1965). *Logopedie* (2. vydání). SPN - pedagogické nakladatelství.

Švaříček, R., & Šedová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* (Vyd. 2). Portál.

Internetové zdroje

AION CS (2023). *Vyhláška Č. 355/2017 Sb. Vyhláška, Kterou Se Mění Vyhláška Č. 537/2006 Sb., O Očkování Proti Infekčním Nemocem, Ve Znění Pozdějších Předpisů*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-355>

AION CS (2023). *Zákon Č. 108/2006 Sb. Zákon O Sociálních Službách*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

AION CS (2023). *Zákon Č. 155/1995 Sb. Zákon O Důchodovém Pojištění*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

AION CS (2023). *Zákon Č. 187/2006 Sb. Zákon O Nemocenském Pojištění*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

AION CS (2023). *Zákon Č. 329/2011 Sb. Zákon O Poskytování Dávek Osobám Se Zdravotním Postižením A O Změně Souvisejících Zákonů*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-329>

AION CS (2023). *Zákon Č. 358/2022 Sb. Zákon, Kterým Se Mění Zákon Č. 329/2011 Sb., O Poskytování Dávek Osobám Se Zdravotním Postižením A O Změně Souvisejících Zákonů, Ve Znění Pozdějších Předpisů, A Některé Další Zákony*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-358>

AION CS (2023). *Zákon Č. 384/2008 Sb. Zákon, Kterým Se Mění Zákon Č. 155/1998 Sb., O Znakové Řeči A O Změně Dalšíh Zákonů A Další Související Zákony*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>

AION CS (2023). *Zákon Č. 435/2004 Sb. Zákon O Zaměstnanosti*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

AION CS. (2023). *Zákon Č. 561/2004 Sb. Zákon O Předškolním, Základním, Středním, Vyšším Odborném A Jiném Vzdělávání (Školský Zákon)*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. (2023). *Etický Kodex*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.cktjzj.com/o-komore/eticky-kodex/>

POUŽITÉ ZDROJE

Česká unie neslyšících (2023). *O Nás*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.cun.cz/cs/o-nas/>

Dana Massowová (2016). *Lorm Hieronymus*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.zob.cz/vzdelavani/osobnosti/lorm-hieronymus/>

Deafblind International (2023). *Who We Are*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.deafblindinternational.org/>

DDMS Beroun (2023). *Charakteristika MŠ*. Dostupné 10 duben 2023, z <http://www.ddmsberoun.cz/index.php/materska-skola/charakteristika-ms>

Edu (2023). *Rámcový Vzdělávací Program*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

Filozofická fakulta Univerzita Karlova (2023). *Jazyky A Komunikace Neslyšících*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.ff.cuni.cz/prijimaci-rizeni/studijni-obory/bakalarske-obory/jazyky-komunikace-neslysicich/>

GOV (2021). *Invalidní Důchod*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/invalidni-duchod-zadost-vyrizuje-ceska-sprava-socialniho-zabezpeceni-S83>

Gymnázium pro zrakově postižené a Střední odborná škola pro zrakově postižené (2023). *Zájemci*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.goapraha.cz/obory-vzdelani/>

Helpnet (2023). *Střediska Podpory Zdravotně Postižených Studentů Na VŠ*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.helpnet.cz/vzdelavani/strediska-podpory-zdravotne-postizenych-studentu-na-vs>

Horáková, R. (2018). *Využití bezdrátové technologie u dětí se sluchovým postižením*. Idetskysluch. Dostupné 8 duben 2023, z <https://www.idetskysluch.cz/kompenzace/nazor-odborniku/bezdratova-technologie-101/>

Idetskysluch (2021). *Centra Kochleárních Implantací*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.idetskysluch.cz/kompenzace/kochlearni-implantaty/centra-kochlearnich-implantaci/>

Janáčková akademie múzických umění (2020). *Divadlo A Výchova Pro Neslyšící*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.jamu.cz/database/study/divadlo-a-vychova-pro-neslysici-325/>

Klub přátel červenobílé hole (2023). *Akce A Služby*. Dostupné 10 duben 2023, z <http://www.klubpratel.wz.cz/akce.html>

Klub přátel červenobílé hole (2023). *O Nás*. Dostupné 10 duben 2023, z <http://www.klubpratel.wz.cz/index.html>

Klub přátel červenobílé hole (2023). *Paprsek Ze Tmy*. Dostupné 10 duben 2023, z <http://www.klubpratel.wz.cz/paprsek.html>

LORM (2023). *Časopis Doteky*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/nase-projekty/casopis-doteky/>

LORM (2023). *Červenobílá Hůl*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/pohyb-a-orientace-hluchoslepych/cervenobila-hul/>

LORM (2023). *Česká Verze Lormovy Abecedy*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/komunikace-hluchoslepych/lormova-abeceda/>

POUŽITÉ ZDROJE

LORM (2023). *Definice Hluchoslepoty*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/definice-hluchoslepoty/>

LORM (2023). *Lormolympiáda*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/nase-projekty/lormolympiada/>

LORM (2023). *Naše Projekty*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/nase-projekty/>

LORM (2023). *Naše Služby*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/nase-sluzby/>

LORM (2023). *Kdo Jsme A Komu Pomáháme*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/o-lorm/kdo-jsme-a-komu-pomahame/>

LORM (2023). *Klasifikace Hluchoslepoty*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/legacy/HMN2/obsahCD/neveslo/index.html>

LORM (2023). *Komunikační Systémy Osob S Hluchoslepotou*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/komunikace-hluchoslepych/dalsi-metody/>

LORM (2023). *Rozvoj Taktilního Znakového Jazyka*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/nase-projekty/rozvoj-taktilniho-znakoveho-jazyka/>

LORM (2023). *Tlumočnické služby pro osoby s hluchoslepotou*. Dostupné 8 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/nase-sluzby/tlumocnicke-sluzby/>

LORM (2021). *Výroční Zpráva*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.lorm.cz/vyrocnizprava-lorm-z-s-za-rok-2020/>

Metodický portál (2017). *Specifika Komunikace Se Žákem Se Zrakovým Postižením*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=12981>

Metodický portál RVP (2015). *5.9 Vzdělávací Oblast Člověk A Svět Práce - Úvod*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10760>

MKN-10 (2023) *H53-H54 - Poruchy Vidění A Slepota*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/H53>

MŠMT (2020). *Podoby Kariérového Poradenství*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/podoby-karieroveho-poradenstvi-1>

MŠMT (2023). *Podpůrná Opatření*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni>

Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. (2023). O Nás. Dostupné 10 duben 2023, z <https://infozp.cz/o-nas/>

National Center on Deaf-Blindness (2023). *Causes Of Deaf-Blindness*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.nationaldb.org/info-center/overview/causes/>

National Deaf Childrens Society (2023). *Tactile Signing*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.ndcs.org.uk/information-and-support/language-and-communication/sign-language/tactile-signing/>

National Institute on Deafness and Other Communication Disorders (2017). *Usher Syndrome*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.nidcd.nih.gov/health/usher-syndrome>

POUŽITÉ ZDROJE

Sense (2022). *What Is Charge Syndrome?*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.sense.org.uk/information-and-advice/conditions/charge-syndrome/what-is-charge-syndrome>

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (2023). *O Nás*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.sons.cz/onas>

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené (2023). *Informace O SŠ*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.skolaholeckova.cz/index.php?type=Post&id=21&ids=11>

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4 (2023). *O Škole*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.sluch-ol.cz/o-skole>

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zdravotně znevýhodněné, Brno, Kamenomlýnská 2 (2023). *Obory*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.kamenomlynska.cz/prohlednout-obory>

The Center for Deaf-Blind people (2023). *Tadoma*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.cdb.org.il/en/communication-methods/tadoma/>

Tichý svět (2023). *O Nás*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.tichy Svet.cz/o-nas>

Úřad práce ČR (2022). *Chráněný Trh Práce*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.uradprace.cz/chrany-trh-prace>

Úřad práce. (2023). *Příspěvek Na Mobilitu*. Dostupné 10 duben 2023, z <https://www.uradprace.cz/prispevek-na-mobilitu>

Úřad práce ČR (2022). *Zaměstnávání Osob Se Zdravotním Postižením*. Dostupné 10 duben 2023, z

<https://www.uradprace.cz/zamestnavani-osob-se-zdravotnim-postizenim1>

WFDB (2018). *At Risk Of Exclusion From Crpd And Sdgs Implementation: Inequality And Persons With Deafblindness*. Dostupné 10 duben 2023, z https://www.internationaldisabilityalliance.org/sites/default/files/wfdb_complete_initial_global_report_september_2018.pdf

WHO (1991). *Report Of The Informal Working Group On Prevention Of Deafness And Hearing Impairment Programme Planning*. Dostupné 10 duben 2023, z https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/58839/WHO_PD_H_91.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Záblesk (2023). *Úvod*. Dostupné 10 duben 2023, z <http://www.zablesk.wz.cz/>

Příloha A Otázky k rozhovoru

A) Obecné otázky

1. Kolik je Vám let?
2. Kdy se u Vás hluchoslepota projevila?
3. Jaký stupeň sluchového a zrakového postižení máte?
4. Využíváte kompenzačních pomůcek? Popřípadě jakých?

Jsou nějaké další pomůcky, které využíváte v zaměstnání? Pokud ano, jaké?

5. Jaký druh komunikačního systému využíváte?

B) Vliv postižení na život

6. Jakým způsobem měla hluchoslepota vliv na Váš život? (vliv na rodinný, soukromý a společenský život, zajištění živobytí)?
7. Jakým způsobem měla hluchoslepota vliv na Váš život? (vliv na rodinný, soukromý a společenský život, zajištění živobytí)?

V případě získané HS doplňující otázka: Musel/a jste změnit své pracovní místo s ohledem na vývoj postižení? Popřípadě na jaké pozici jste byla zaměstnána před vznikem postižení a na jaké momentálně?

C) Profesní uplatnění

8. Na jaké pracovní pozici pracujete a jak dlouho?
9. Jaké zaměstnání jste měl/a možnost v minulosti absolvovat?
10. Jak se aktuálně cítíte ve Vašem zaměstnání? Pokud již nepracujete, jak jste se cítila ve Vašem zaměstnání?
11. Poskytuje Vám zaměstnavatel podporu s ohledem na Vaše postižení? Popřípadě jakou? (tlumočení, osobní asistence)
12. Je nějaká další forma podpory, kterou byste rád/a uvítala ve Vašem zaměstnání?
13. Objevují se ve Vašem zaměstnání nějaké bariéry či obtíže? Pokud ano, jaké?
14. Vnímáte rozdíl mezi možnostmi profesního uplatnění v minulosti a nyní?
15. Jaké pracovní možnosti byste uvítal/a jako osoba s HS?
16. Využíváte služeb organizací (Klub přátel červenobílé hole, LORM, Záblesk aj.) pro hluchoslepé? Popřípadě kdy jste začal/a organizace pro hluchoslepé využívat?

Pokud využíváte služeb organizací. Jak Vám organizace pomáhá nebo pomohla při hledání zaměstnání?

D) Závěr

17. Je něco dalšího, co byste chtěl/a dodat?